

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Man kastar lite ris”

- en läromedelsgranskning av utbildningsfilmer i hinduism.

Frida Jonsson och Jessica Råholm

LAU690

Handledare: Åsa Bergman

Examinator: Toivo Burlin

Rapportnummer: HT09 1120 5

ABSTRACT

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Man kastar lite ris!" – En läromedelsgranskning av utbildningsfilmer i hinduism.

Författare: Frida Jonsson och Jessica Rågholm

Termin och år: ht 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Åsa Bergman

Examinator: Toivo Burlin

Rapportnummer: HT09 1120 5

Nyckelord: hinduism, exotism, orientalism, perspektiv, förståelse, identitet, vidgat textbegrepp

SAMMANFATTNING

Syftet har varit att analysera bilden av hinduism, detta i ett urval av de filmer som finns att tillgå via GR Media Utbildning och att jämföra denna bild med tidigare granskning av läromedel i ämnet. Vi har använt oss av en diskursiv textanalys i vår bearbetning av materialet som har bestått av tre informationsfilmer i som tar upp ämnet hinduism. Analysen har visat på att dessa filmer till viss del följer mönstret i den tidigare forskningen och i värst fall kan skapa en bild av hinduismen som främmande, märklig och irrationell. När detta inte är fallet, kan man tydligt se att filmerna medvetet försökt överbrygga glappet av främlingskap genom val av vad man väljer att lyfter fram och på vilket sätt man gör detta i val av ord och bild.

Som lärare i religionsämnet har man en unik chans att införliva skolans värdegrund i sin undervisning, att motverka rasism och att öka kunskapen och toleransen för olika mänskliga kulturyttringar. Religion är ett hett ämne i världen idag och mycket ont kan ske om man väljer att använda religionen som ett vapen, som en orsak till förakt för andra individer. Vi har som lärare en chans att något motverka detta genom att ge en fördjupad och fördomsfri bild av religionerna och de som utövar dem. Då är det viktigt att vi är uppmärksamma på att inte jobbar med ett material som motverkar detta syfte.

FÖRORD

Uppsatsarbetet har flutit på utan problem och samarbetet fungerat väl. Inledningsvis var vår uppgift att finna ett intressant studieobjekt som vi ville skulle vara givande för vårt framtida yrkesliv. Då vi båda är framtida historie- och religionslärare valde vi att göra ett arbete med anknytning till detta. Efter det att vi bestämt ämne och inriktning började vi att söka litteratur för att läsa in oss på ämnet. För oss kändes det logiskt att därefter skriva de kapital som rörde bakgrundsmaterialet i uppsatsen, vilket vi gjorde enskilt. Dock valde vi att sammanställa våra individuella texter gemensamt till färdig text. Annars har vi skrivit, diskuterat och analyserat allt material tillsammans. Arbetet har mycket gått ut på att sitta och titta på de valda filmerna på GR Utbildning Läromedels lokaler i Gårda, då Göteborgs universitet inte har något avtal om visningsrätt. Efter att ha sett och bearbetat filmerna tre gånger i olika moment började själva analyserandet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	5
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
2 BAKGRUND	7
2.1 MEDIA OCH SKOLAN	7
2.1.1 <i>Styrdokumentet</i>	8
2.1.2 <i>Det vidgade textbegreppet</i>	8
2.1.3 <i>Upphovsrätten - Ett hinder i verksamheten</i>	10
2.2 TIDIGARE FORSKNING - HINDUISMEN I SVENSKA LÄROBÖCKER	10
2.3 HINDUISMEN MÖTER VÄST	12
3 METOD OCH MATERIAL	15
3.1 DEN KVALITATIVA FORSKNINGSMETODEN	15
3.2 DISKURSANALYS	15
3.3 HERMENEUTISKA PERSPEKTIVET	16
3.4 ATT TOLKA PEDAGOGISKA MATERIAL	16
3.5 PRESENTATION AV GR UTBILDNING LÄROMEDEL OCH DESS UTBUD.....	17
3.6 URVAL	18
4 ANALYS	20
4.1 HINDUISMEN – ELEFANTGUDEN	20
4.2 HINDUISM	21
4.3 VÄRLDENS RELIGIONER: HINDUISM	23
5 SAMMANFATTANDE SLUTDISKUSSION	26
LITTERATURLISTA	31
BILAGA 1: PRESENTATION AV FILMMATERIALET	33

1 INLEDNING

Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse./.../Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenheten om det egna och delaktigheten i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Lpo 94:3)

Så lyder alltså läroplanen från 1994 angående förståelse och medmänsklighet. Här lyfts vikten av kunskap, förmåga till inlevelse för andra kulturer och värderingar fram som något högst väsentligt i skolans värld. Även när man ser till kursplanen i ämnet religionskunskap finner vi liknande intentioner om ökad tolerans och förståelse. Vi har som blivande religionslärare har många gånger under vår utbildning, både under vår tid i grund- och gymnasieskolan och på universitet, upplevt att hinduism som livsåskådning haft en mycket perifer roll i religionsundervisningen. Vi tror att detta framförallt har två anledningar. Den ena är eventuellt att hinduismen och den indiska kulturen känns väldigt avlägset i vårt land. Vi har till exempel inte någon större indisk invandring till Sverige. Men en annan anledning som vi tror dominerar är att kunskapen hos lärare ofta är bristfällig i ämnet. Kunskapen är liten och därmed blir det lätt, att i brist på tid, behandla hinduismen i korthet och inte med någon större fördjupning. Steget mellan bristfällig kunskap till felaktig kunskap är ofta mycket kort. Detta gör att skolan får svårt att genomföra sitt uppdrag och implementera sin värdegrund hos eleverna. I vår globaliserade värld är det dock av stor vikt att öka förståelsen för hur andra människor tänker, handlar och formar sina liv.

Hinduismen är ett komplext område att närma sig då det är ett paraplybegrepp som innefattar en rad olika skilda livsåskådningar men med många gemensamma grunddrag. Den västerländska kunskapstraditionen angående hinduismen bär med sig en lång historia av exotiserande och främmandegörande. Indien och hinduerna har i åtskilliga sekler fått bära rollen som västvärldens absoluta motpol, rollen av den irrationelle Andre. Det har varit en utpräglad eurocentrism inom forskningen i väst och detta speglar sig ofta i de läromedel som producerats inom området. Det har gjorts en del läroboksgranskningar där man tittat på hur bilden av hinduismen skildras i svenska läroböcker. Granskningarna som gjorts visar på att läroböckerna inte helt frigjort sig från det eurocentriska perspektivet och att behandlingen av hinduismen saknar fördjupning, olika perspektiv och religionen riskerar framstå som en oföränderlig historisk artefakt. Utan dessa faktorer blir bilden av hinduismen återigen exotiskt och märklig.

Vi vill med vårt arbete komplettera läromedelsgranskningarna med att även innefatta film som används som läromedel i Göteborgs skolor. Trots lärobokens dominans är filmen ett vanligt förekommande komplement i undervisningen. Det är därför nödvändigt att se över även filmen som läromedel, vilken bild de ger av hinduismen och vad eleverna lär sig av dem. GR Utbildning Läromedels utbud har överhuvudtaget granskats tidigare. Vi fann det därmed viktigt och intressant att utföra denna studie.

1.1 Syfte och frågeställningar

Avsikten med vår undersökning är att granska utbudet av undervisningsmaterialet som GR Utbildning Läromedel erbjuder skolorna i Göteborgsområdet i ämnet hinduism. Vi vill granska vilken bild undervisningsfilmerna ger av religionen. Vårt syfte är utöka analysen angående vilken bild som läromedlen ger av hinduism. Det har gjorts tidigare analyser av hinduismen men dessa har fokuserat på vad som framställs i läroböcker och vi har valt att analysera undervisningsfilmer som läromedel.

Vi har valt att analysera vårt material utifrån följande frågeställningar:

1. Vilken bild ges av hinduismen i de valda undervisningsfilmerna från GR Utbildning Läromedel, ämnade för högstadie- och gymnasieskola?
2. Hur överensstämmer och relaterar vår analys med de tidigare forskningsresultaten gällande läroböcker i ämnet hinduism?

2 BAKGRUND

För att ge läsaren en chans skall vi under rubriken bakgrund ta upp medias roll i skolan, vad som står i skolans styrdokument, hinduismens roll i väst och skolan samt några andra centrala begrepp. Detta för att underlätta vidare förståelse av uppsatsen.

2.1 Media och skolan

Medierådet som under en femårsperiod undersökt ungas medievanor rapporterar att användandet av Internet ökar men att Tv-tittandet även om det minskar, är den vanligaste formen av mediebruk idag bland unga. Nästan 80% av de tillfrågade barnen och ungdomarna tittade på TV och/eller Dvd varje dag efter skolan. Av dessa klassificeras 16% som högkonsumenter vilket innebär mer än 3 timmar som ägnas åt TV och film/Dvd varje dag. ([http://medieradet.se/upload/Rapporter_pdf/Unga & Medier 20008.pdf](http://medieradet.se/upload/Rapporter_pdf/Unga_%20Medier_20008.pdf)) Christina Olin Scheller visar i sin avhandling "Mellan Dante och Big Brother" på hur film kan bli en del av identitetsskapandet hos vissa elever. Man är en "filmmänniska", man gillar samma genre så som fantasy. (Olin-Scheller 2007:148-49)

Hur förhåller sig skolan till det omgivande mediala samhället? I sin bok "Vad är mediepedagogik?" beskriver mediepedagogikforskare Margareta Rönnberg synen på lärarrollen som en motvikt eller rent av ett motgift mot media. Man har ansett det fullt tillräckligt med den mediekonsumtion som eleverna ägnar sig åt på fritiden. Skolan skall erbjuda något annat. I skolornas undervisning i mediakunskap har det handlat om att verka som en slags läkare mot medias biverkningar. Mediakunskap har försökt göra skolan till en motkultur mot media. (Rönnberg 2000:2-5.) Med denna inställning går det många gånger trögt att integrera media i undervisningen. Rönnberg anser att skolvärlden reaktion historiskt sett varit det samma och skett i tre steg:

- 1) man ser bara farorna, vill skydda de unga mot befarade fatala konsekvenserna. Men lyckas dåligt och inser efterhand att det är bättre söka
- 2) dra nytta av de nya medierna för pedagogiskt syfte, med (alltför) stark tilltro till skolradio, skol-TV, pedagogiska barnprogram, TV- undervisning, där den visionära entusiasmen efterhand övergår i
- 3) normalisering med en mer nykter värdering av mediet i fråga, som inte sällan utmynnar i likgiltighet. (Rönnberg 2000:72)

Även Thomas Koppfeldt professor i Media Estetik Pedagogik på Dramatiska Institutet och lärarutbildare på Konstfack menar att "skolan traditionellt sett varit motvillig till att använda bildens potential för lärandet." (Olson & Boreson 2004:18)

Vi ser på kunskap och hur kunskap skall erövrats på ett visst sätt och där har medier traditionellt sett en väldigt låg status./.../ Det tycks handla om ett slags blockering, en känsla av att det inte skulle ha något med lärande och kunskap att göra. Idag förknippar vi fortfarande inte det här med att använda bilden med att lära sig något utan med underhållning eller förströelse. Det vill säga sådant man gör när man inte skall lära sig något av vikt. (Olson & Boreson 2004:18)

Olin-Scheller avhandling visar på att film i undervisningen inte sällan används som en utfyllnad eller som en belöning snarare än som ett huvudmoment.

När arbetsområdet närmar sig sitt slut är det dags för filmen Livet är underbart. Lektionen är "lärarlös och en av eleverna har ansvar för det tekniska runt visningen. Till skillnad från romanen

får eleverna vid behandlingen av filmen ingen introduktion till texten. När filmen är slut, försvinner eleverna ut ur klassrummet utan någon organiserad bearbetning av sina intryck. (Olin-Scheller 2007:122)

2.1.1 Styrdokumentet

De nya medierna har sedan mitten av 1900-talet, tröghet till trots, fått med tiden mer utrymme i skolan. Redan i 1960 års Läroplan finner man följande rekommendation: ”Ett mål att på längre sikt bör vara att intressera eleverna för att delta i det mångskiftande kulturlivet som människorna i vårt samhälle möter och som förmedlas av böcker, tidningar och tidskrifter, teater, radio, film och television.”(Lgr 1969:134)

Till det att nästa Läroplan författades så har de nya medierna fått en tydligare förankring i skolan: ”På alla tre stadierna skall eleverna använda tidningar, radio- och TV-program och film för att skaffa sig kunskaper om händelser, människor och livsvillkor i olika sociala sammanhang” (Lgr 1980:138) Just den tanken, att dessa medier kan vara ett fönster mot den omgivande världen utanför skolan genom vilket eleven kan nå en större förståelse för den värld hon lever i, och också en väg till självinsikt, blir än tydligare när vi tittar på de rådande styrdokumentet. Så här står det i dagens kursplan för svenska i grundskolan:

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteratur, film och teater hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprovning av värderingar och attityder. Därigenom kan motbilder formas till exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden. När ungdomar möter skönlitteratur, film och teater innebär det också möjligheter för dem att tillägna sig litterära mönster och förebilder.

Kultur och språk är ouplösligt förenade med varandra. I språket finns ett lands historia och kulturella identitet. Språket speglar också den mångfald av kulturer som berikar och formar samhället. Skönlitteratur, film och teater bär en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Skolans uppgift är att med utgångspunkt i elevernas egna kulturella skapande och med anknytning till deras läs-, film- och teatererfarenheter låta olika upplevelser, åsikter och värderingar mötas. Svenskämnet syftar till att stärka elevernas identitet och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund.

2.1.2 Det vidgade textbegreppet

För att föra fram ett innehåll är det inte nödvändigt att enbart se till olika skrivna texter eller talad text. Ett begrepp som växt sig allt starkare är det vidgade textbegreppet. Det innebär att man kan förmedla innehåll genom att använda sig av till exempel bilder, ljud och andra uttryck. Det vidgade textbegreppet har fått en alltmer framträdande roll i skolans alla ämnen. Vi kan tydligt se detta i kursplanen för svenska språket.

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium./.../Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

En teoretisk bakgrund till det vidgade textbegreppet kan man finna i den sociokulturella traditionen, som genom den ryska pedagogiska teoretikern L.S. Vygotskij (1996-1934) influerat stort i senare tids pedagogiska tänkande. I det sociokulturella perspektivet så sker

lärandet i mötet med omgivningen, i mötet mellan barn och vuxen. Centralt i Vygotskijs teorier runt lärandet och människans utveckling är förmågan att använda medierande redskap *artefakter*. Här skiljer man på fysiska och psykiska redskap. Fysiska redskap kan vara papper, bilar och datorer. Psykiska redskap är kommunikation, siffersystem och alfabet. Det i särklass viktigaste psykologiska redskapet är språket. Språket är länken mellan individen och det omgivande samhället. Vygotskij visar på människans lärande genom social gemenskap och kultur. Även de konstnärliga uttrycken är redskap med vilka vi kan nå insikt om den värld och den kultur vi lever i. (Säljö 2005:108) Så här beskriver Vygotskij den estetiska reaktionen i sin lärobok *Pedagogisk psykologi*. Jämför gärna med citaten ur kursplanen för svenska ovan.

En konstnärlig upplevelse kan faktiskt vidga våra vyer på något fenomenområde, få oss att se på det med nya ögon, generalisera och förena ofta helt ofullständig fakta. Saken är den att varje stark upplevelse, estetisk upplevelse, skapar en mycket märkbar inställning till en efterföljande handling och lämnar spår i vårt beteende. Många jämför mycket riktigt ett estetiskt verk med en ackumulator eller energiupptagare. Just så samlar varje estetisk upplevelse energi till framtida handlingar, ger dem nya inriktningar och får oss att se på världen med andra ögon. (Lindqvist 1999:165)

I den sociokulturella traditionen finner vi också Howard Gardner. Gardner, som 1983 kom ut med sitt verk *Frames of Mind- The Theory of Multiple Intelligences*, ville med sin teori om de multipla intelligenserna visa på att vi människor besitter olika typer av intelligenser och dessa avgör bland annat på vilket sätt vi bäst tar in kunskap. Gardner var starkt emot IQ-tester och menade att det inte handlade om ifall man var intelligent utan istället på vilket sätt man var intelligent. Gardner har på senare tid lagt ytterligare en till de från början sju intelligenserna och räknar idag med åtta olika intelligenser: språklig, logisk-matematisk, musikalisk, visuell/spatial (rumsuppfattning), kinesisk (kroppslig), intrapersonell (intuitiv), interpersonell (social) och slutligen naturalistisk intelligens. (Lindström 2005:213) Trots dessa multipla intelligenser som påverkar hur vi tar in vår omgivning och hur vi lär, så har skolan, menar Gardner fokuserat på de två första, språklig och logisk-matematisk. Gardners teorier efterlyser en skola som varierar sitt pedagogiska arbetssätt så att alla oavsett vilken intelligens man tillhör har samma möjlighet att inhämta kunskap.

Dagens breda textbegrepp har enligt Olin-Scheller sin grund i humanioras politisering under 1960-talet då man ifrågasatte mycket av det traditionella innehållet inom den humanistiska vetenskapen, vilket ledde till en explosion av nya teoribildningar. Ut detta föddes bland annat semiotiken som menar: ”att alla mänskliga symbolsystem kan studeras som språk”. (Olin-Scheller 2007:18)

Margareta Rönnerberg lyfter fram nödvändigheten av att använda moderna medier i skolan, då dessa idag är en stor och oundviklig del av vårt samhälle och påverkar oss människor i hög grad. Rönnerberg skriver:

/.../media ska in i skolan helt enkelt därför att de nya och halvgamla audiovisuella medierna är dagens dominerande uttrycksformer, huvudförmedlare av det som tänks och sägs i vårt samhälle. Medieberättelser är vår tids symboliska former/.../ Det handlar helt enkelt om dagens centrala berättelser, om de samtida symboliska kommunikationsformer som länge föregicks av boken och dessförinnan av det talade ordet, om den miljö av idéer som vi idag alla lever i: vårt samhälles kitt. Det handlar därmed både om individuell och samhälllig självförståelse. (Rönnerberg 2000:5)

2.1.3 Upphovsrätten - Ett hinder i verksamheten

Så långt har vi kommit fram till att de nya medierna skall ha en plats i dagens undervisning i samtliga ämnen. När det gäller denna undersökning så är den inriktad på filmvisning och då specifikt undervisningsfilmer inom ämnet religion. Du har då som lärare några alternativ: Du kan ta med dina elever på skolbio. Detta är, även om biljetterna är subventionerade, ett kostsamt äventyr. Dessutom tidskrävande och behöver för att genomföras många gånger låna tid från omgivande lektioner eller förläggas efter skoltid. Det andra alternativet är att utnyttja UR –Sveriges Utbildningsradios utbud. Här gäller det att det programmet som man önskar använda sig av i undervisningen infaller just på tilltänkt lektion för här kommer vi in på en avgörande faktor när det gäller att möjlighet att erbjuda sina elever ett varierat och aktuellt filmutbud, upphovsrättslagen. Upphovsrättslagen finns till för att säkerställa upphovsrättsinnehavarnas lagliga rätt till ersättning vid visning av film och video/dåd. Detta innebär att man inte har rättighet att visa en film i klassrummet utan att först knutit avtal med upphovsrättsinnehavaren och betalt in den avgift som då tillkommer för institutionell visning av film, vilket är det licensområde som skolan tillhör. Utan tillbörligt avtal knutits får man alltså inte: Visa en film i skolsammanhang som man har hyrt eller köpt i handeln och som är avsedda för privat bruk; Man får heller inte visa film eller program som kopierats från TV; Filmer lånade från bibliotek innehar heller inte denna visningsrätt. Det man då har gjort för att erbjuda skolor möjligheten att använda sig av audiovisuella medier i skolans undervisning är att starta vad som brukar kallas AV-centraler runt om i landet, så även i Göteborgsområdet.

2.2 Tidigare forskning - Hinduismen i svenska läroböcker

Det förekommer en del läroboksanalyser när det gäller hinduism och en man som återkommer som referens inom vårt valda ämne är Kjell Härenstam. Härenstam är professor vid Karlstads universitet på estetisk-filosofiska institutionen och forskar inom religionsvetenskap med inriktning på religionsdidaktik. Vi har i vår uppsats kunnat använda oss av tre texter skrivna av Härenstam som just behandlar Asiens religioner. Härenstam har skrivit ett tongivande verk som behandlar just bilden i svenska läroböcker av islam är Kjell Härenstams *Skolboks-Islam. Analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap* från 1993. Härenstam fokuserar i boken på perioden 1960-tal fram till 80-talet och menar att här är det stereotyperna den fanatiska, kvinnoförtryckande och exotiska muslimen som framställs. Vad vi kunnat uttyda är att detta verk används fortfarande när man studerar hur islam och andra främmande religioner framställs i svenska skolböcker. Mer direkt intressant har dock Härenstams bok *Kan du höra vindhästen? Religionsdidaktik- om konsten att välja kunskap* varit. I denna bok behandlar Härenstam religionsdidaktik utifrån exemplet buddism och trots ämnesinriktningen nämner han även hinduism och mycket av det han tar upp går också att applicera på undervisningen i hinduism. Han tar upp att alla läroböcker utgör ett urval av faktakunskap som en läromedelsförfattare har valt att meddela i sin text. Detta urval görs av författaren som befinner sig i en viss kunskapstradition, politisk miljö och egen förförståelse. Detta blir intressant när man tänker sig att den kunskapstradition som en författare ofta befinner sig i har genomgått många led vilka varje innefattar sina val av vad som skall ingå och inte. I många fall är författaren inte medvetna om historien bakom sin egen kunskap och de värderingar som ligger bakom den kunskap som denne anses ha och sedan reproducerar till sina läsare. (Härenstam 2000:119f.)

Härenstam har även deltagit i en rapport från 2006 som Skolverket begärt som heter *I enlighet med skolans värdegrund? En granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker*. I rapporten har Härenstam som varit

ansvarig för ämnet religion behandlat islam och hinduismen i ett urval av läroböcker från grundskolan och gymnasieskolan. Härenstams undersökning visade att det skilde sig lite mellan framställningen av islam och hinduismen. Härenstam menar att läroböckernas framställning av islam i stort möjliggör en samstämmighet med läroplanen. Han menar dock att man inte kan säga detsamma om framställningen angående hinduismen. Här är bilden lite mer vacklande. Hinduismen framstår i några av läroböckerna som en religion som inte uppmanar till solidaritet med svaga och utsatta. Härenstam menar att religionen ofta ges skulden för konflikter i olika sammanhang i Indien, både förr och idag, och att religionen beskrivs som vidskeplig, främlingsfientlig och intolerant. Det finns de böcker som är mer allsidiga i sin framställning och medger maktpolitiska orsaker till konflikter men i övrigt är det Gandhi som får stå som den hindu som besitter de centrala värdena i läroplanen som rättskänsla, tolerans, generositet och alla människors lika värde. Enligt Härenstam är det Gandhis starka framtoning som gör att hinduismen är möjlig att tolkas i enlighet med den svenska värdegrunden. (Härenstam 2006:35f.) I den sammanfattande bedömningen av Härenstams arbete menar Skolverket att läroböckerna visar på en ensidig bild av både hinduism och islam. Man framhåller dock att Härenstam inte kritiserat innehållets saklighet men att han kritiserar valet av kunskap som lyfts fram i läroböckerna. Enligt Skolverket visar granskningen även att läroböckerna fokuserar på diverse problem snarare än möjligheter och att det finns stora fallgropar för att fördomar snarare befästs än problematiseras. Härenstam påpekar på att brist på olika perspektiv, såsom historiska, filosofiska och symboliska, riskerar att hinduismen exotiseras och uppfattas som konstiga. (Skolverket 2006:43-45)

En annan rapport är *Rasism och främlingsfientlighet i svenska läroböcker?* från 1990 som behandlar text- och bildframställningar i cirka 200 (då) aktuella läroböcker i ämnena samhällskunskap, historia och religion. Denna rapport är ett resultat av ett uppdrag som gavs till fyra granskare av SIL (Statens institut för läromedel). Enligt läromedelnämndens uttalande angående undersökningen resultat framkommer att det inte fanns någon regelrätt rasism eller främlingsfientlighet i läroböckerna. Man riktar dock kritik på hur vissa religioner och kulturer framställs i läroböckerna. Läromedelnämnden menar att undersökning visar att främmande länder och kulturer skildras utifrån svenska mått. Vi framställs som normen och de andra som något skilt från denna norm. Nämnden hävdar också att bildmaterialet visar upp att de bilder som används i läroböckerna ofta inte har något väsentligt budskap eller fördjupar elevernas förståelse. Bilderna befäster igen de ensidiga och stereotypa bilderna av den Andre. (Spov 9 1990:1-3) Undersökningarna visar att det ibland ges en evolutionistisk bild av religioner där kristendomen ses som den mest civiliserade av religioner. Andra religioner presenteras utifrån deras annorlunda seder och bruk och det görs aldrig några jämförelser med kristna kulturens liknande seder och bruk. De kristna bruken lyfts inte fram som irrationella, som ”de andras” bruk gör. (Spov 9 1990:32) Granskningen visar, precis som Härenstam, att faktakunskaperna mestadels är korrekta men att det återigen är urvalet av fakta och perspektiv som gör att bilden av det främmande blir förvriden. Bristen på mångsidighet gör att vi inte får en allsidig och korrekt bild. (Spov 9 1990:52)

Avslutningsvis vill vi också nämna en uppsats som vi hittat som behandlar hinduismen specifikt i svenska läroböcker. Det är en examensuppsats i Lärarutbildningen vid Malmö Högskola 2008 skriven av Stefan Helgesson. Helgesson har undersökt hur hinduismen framställs i fem läroböcker för gymnasieskolan skrivna för Religionskunskap A. Helgesson menar att många av de fördomar som finns förstärks i böckerna. Framställningen visar på att materialet är fyllt av värderingar och underliggande föreställningar om en exotisk och primitiv kultur. Man problematiserar inte öppet i böckerna om synen på den Andre och om det arv som våra värderingar har. Han efterlyser, liksom författarna ovan, att läromedelsförfattarna

presenterar sina urval och varför de ser ut som de gör. Han menar i det stora hela att läroböckerna borde visa en långt mer nyanserad bild av hinduismen. (Helgesson 2008:54)

2.3 Hinduismen möter väst

Västvärlden kom först i direkt kontakt med Indien och dess närområden när Vasco Da Gama under 1500-talet anlände till landet. Till en början var detta möte främst inriktat på att bedriva handel med området, man ville få tillgång till de åtråvärda varor som fanns här. Intresset för hinduismen var litet men de fanns redan från denna tid kristna missionärer som arbetade för att konvertera hinduerna. (Flood 1996:268) Det var först på 1700-talet som det verkliga intresset uppstod för Indien och dess kultur och religion. Tidigare hade Kina varit fokus för européernas intresse men nu skiftade detta. (Härenstam 2000:22) Det var också då som britterna började på allvar erövra delar av Indien och nu var man tvungna att ta reda på vilka indierna var. Detta började man studera inom vetenskaperna på olika sätt. Indien hade fram till dess varit lite av ett mysterium. Landet befolkades av ett mörkhyat folk men de var till viss del civiliserade och européerna var tvungna att reda ut begreppen och hur de skilde sig från det vita Europa. Under denna uppstod många av de rasteorier som handlade om de mer ljusa arierna och de mer mörkhyade folken. Teorier som skulle visa sig vara långvariga långt in i vår tid. (Trautmann 1997:3f.) På 1700-talet föddes även vetenskapen som skulle gå under namnet indologi. Man brukar kalla britten Sir William Jones för dess grundare. Denna tidiga vetenskap var i första hand intresserade av att studera indiska antika texter och i synnerhet språket sanskrit. (Flood 1996:268) Sir William Jones är också den som fått erkännandet att han 1786 kopplade samman sanskrit med grekiskan, latin, keltiskan och gamla persiskan. Han menade att de hade samma ursprung, vilket först senare skulle kallas indoeuropeiska språk. (Trautmann 1997:13) Under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet var man också mycket intresserade av att hitta kopplingar mellan kristendomen och den indiska religionen och kulturen. Man hade teorier om att hinduerna var ättlingar till Ham, son till Noa. (Trautmann 1997:53) Man var imponerade av Indiens långa historia med dess texter och visdom men det var aldrig någon tvekan om att kristendomen ändå stod högre och var den rätta tron. (Trautmann 1997:60)

Under 1800-talet utvecklades sedan indologin och man intresserade sig allt mer för det som inte rörde filologin. Till exempel började allt fler kristna teologer intressera sig för hinduismen. De liksom de allra flesta som studerade den indiska kulturen var dock rörande överens om att hinduismen och Indien var underlägset kristendomen och Europa. (Flood 1996:268) Under 1800-talets början fortsatte vurmen för den indiska kulturen och religionen. Hos de brittiska forskarna berodde eventuellt detta på att man precis kolonialiserat området och man var nyfikna och nyhetens behag styrde intresset. Det tål också att uppmärksamma att vurmen var något begränsad till män som tillhörde eliten i Storbritannien. I dessa tidiga texter producerade av indologer var det främst två tankar som dominerande angående hinduismen: den första var att hinduismen var en monoteistisk religion och den andra var att tack vare religionen hade Indien varit ett framgångsrikt och fredligt land före främmande makter tog över landet. Det faktum att man hade flera gudar inom hinduismen, något som man i väst tyckte var avskryvärt, förklarades med att detta var ett resultat av förvrängningar av vanligt folk i Indien. Brahminerna däremot hade alltid trott på en högre makt. Detta ingick i tron på att hinduismen hade varit en högt stående religion men hade förfallit med åren och var vid tiden för dessa idéer blivit förvrängt. (Trautmann 1997:65)

Det var under 1800-talet som många tankar och hela begreppsapparaten bildades som vi än idag använder när vi beskriver andra kulturer. 1800-talet är en tid som domineras av tankar och idéer som inspireras av kolonialism, eurocentrism, darwinism, evolution, imperialism, orientalism osv. Här växer tanken på det civiliserade Europa i motsatts till det primitiva orientaliska upp på allvar. En tanke som var dominerande var att alla kulturer går från primitiva former till alltmer utvecklade och civiliserade. Många av teorierna var s.k. skrivbordsprodukter, det vill säga att teorierna skapades utifrån andras berättelser. De som skapade teorierna hade i stor utsträckning aldrig satt sin fot i Indien. Här etablerades också de idéer om att det var stora skillnader mellan olika människoraser och kulturer och skillnaderna var de som var mest intressanta att studera. (Härenstam 2000:124f.)

Under 1800-talets andra hälft övergick också britternas tidigare vurm för Indien och dess religion över till något helt annat. Det var snarare fördöma och avsky många indiska drag och hinduismen i synnerhet. De två som stod i förgrunden i detta skifte var en man vid namn Charles Grant och en man vid namn James Mill. Deras bidrag kom att få stor inflytande på politiken som britterna förde i Indien och på allmänhetens syn på Indien och hinduismen. (Trautmann 1997:101) Det är ingen positiv och angenäm bild som Grant och Mill målade av hinduismen. Enligt Grant var religionen en viktig faktor som var avgörande för vad han ansåg vara hinduer mycket låga moral. Lösningen på detta skulle vara att utbilda hinduerna och detta skulle ske av engelsmän på engelska. På detta sätt skulle de upplysas och förstå att deras sätt var felaktigt och omoraliskt. Trots att hinduerna befann sig på ett primitivt plan nu behövde de, med västerlänningars hjälp, inte göra detta för evigt. (Trautmann 1997:107) Detta evolutionistiska tänkandet skulle komma att dominera ända fram i våra dagar och ett av de allra största och betydelsefulla verken i denna anda kom att bli James Mills *History of British India* från 1818. Hans tankar och idéer skulle komma att få många efterföljare. En senare forskare vid namn Louis Renou, verksam under 1940- och 50-talen tyckte att Mills och hans efterträdarens idéer var för reducerande men trots detta menade han att hinduismen var en primitiv religion, som lyfte fram falsk kunskap och utövade underlägsna ritualer. (Inden 1986:418f.) Enligt både Grant och Mill var hinduerna som något väldigt annorlunda britterna och andra västerlänningar, det hade även de som vurmat för Indien gjort men de hade ändå sökt likheter, i detta fall talade man om att på alla sätt var man olika. (Trautmann 1997:109)

Hinduerna blev nu européernas totala motpol, de var den irrationelle andre på alla sätt. Man talar om dessa andra på ett helt annat sätt än vad man talar om sig själva. Dessa bilder skapades av västerlänningar under 1800-talet och fortsätter sedan att vara förhärskande. Väst är de som har kunskapen att uttala sig om de andra, de andra (i detta fall indierna) har ingen talan. Vetenskapen i väst är det som ses som logisk, rationell, realistisk och objektiv. De andra ses som väst motpol genom att de ses som irrationella, ologiska, ovetenskapliga och orealistiska. Genom att man är de som har rätten att beskriva de andra erhåller man en stor makt över diskursen och de andra. Man legitimerar sitt styre i Indien och samtidigt skapar man en bild av Indien och deras religion, en bild som många anser med tiden även skapat hinduernas egen bild av sig själva. (Inden 1986:407f.) Det måste dock tilläggas att det även fanns en annan bild av Indien under samma tid. Parallellt med den fördömande bilden fanns det också en romantiserande, idealistisk och spirituellt bild av Indien under 1800-talet. Främst fanns denna bild i Tyskland, den europeiska kontinenten och Amerika. I Storbritannien var man inte lika benägna att ta till sig denna bild. Många av dessa romantiker såg också Indien som väst motsats men de skiljer sig i tolkningen av Indien och dess religion. Man hyllade många av de fenomen som tidigare blivit fördömda. Man studerade hinduiska myter, filosofier, kosmologi, ritualer och konst. Man såg Indien som anlighetens vagga och hinduismen som en öppning till religiös erfarenhet. Man kritiserade ofta kristendomen och

västerländska värderingar på samma gång som man inte helt ansåg hinduismen vara ett självklart alternativ som den utformade sig. (Inden 1986:430-433)

I slutet av 1800-talet fanns det också en del rörelser som såg sig som sökare. De sökte något som de inte ansåg fanns i religionerna i väst. Man sökte sig till Indien för att hitta sanningar och de allierade sig ofta med olika indiska gurus. En rörelse som skulle komma att bli relativt stor och berömd var den teosofiska rörelsen. Denna rörelse bildades 1875 i New York av en ukrainsk kvinna vid namn Madame Blavatsky och en man vis namn Colonel Olcott. Man bildade sedan sitt huvudkontor i Madras där det fortfarande finns kvar. Många intellektuella i väst engagerade sig i rörelsen och även hinduer blev inspirerade av deras idéer om hinduismen. (Flood 1996:269f.) Enligt Wilson Ross medger Mohandas K. Gandhi i sin biografi att det var genom sina studier av teosofin som han återigen började intressera sig för de indiska klassiska religiösa texterna. Det var enligt honom teosofins texter som fick honom att inse att hinduismen inte var full av vidskepelser som andra västerlänningar innan hävdade. (Wilson Ross 1969:46) 1893 hölls ett viktigt möte i Chicago, *World's Parliament of Religions*, där många av världens andliga ledare deltog. Här deltog Vivekananda som skulle bli den förste hinduiska gurun som hade stora framgångar i väst. Hans inflytande skulle bli stort och många av de bilder som finns av hinduismen i väst kan härröras till denne man. Han skrev och talade på engelska vilket skulle spela en stor roll för hans betydelse. Reformhinduismen skulle också komma att uttrycka sig på engelska vilket också gjorde att den spred sig till västvärlden. Den hinduism som därigenom mötte väst var i sig en produkt av de tidigare mötet mellan just väst och öst. Reformhinduismen tog avstånd från många delar av hinduismen och var ofta annorlunda än den som beskrivs i de religiösa texterna och vad som utövades i Indien. Man föredrog vissa texter som framhöll vissa delar av hinduismen. Exempelvis ansåg många reformhinduer att ritualen var ett lägre, folkligt uttryck. Man såg tempelkulten och tillbedjan av gudastatyer som något föraktat. (Jacobsen 2004:316-318) Hinduiska gurus har fortsatt haft ett inflytande på olika rörelser i väst. Många av dessa har fokuserat på läror som går ut på att hitta sig själv, utöva olika typer av yoga och meditation. På 1960-talet blomstrade till exempelvis indiska läror i väst och man fick många anhängare till rörelserna. Annars är inte hinduismen en missionerande religion men genom att hinduer bor på olika platser runt om i världen och genom olika hinduiska rörelser, som nämnts ovan, har hinduismen spridit sig och blivit en global religion. (Flood 1996:271f.)

De senaste decennierna under 1900-talet har allt fler forskare kritiserat denna tidigare orientalistiska diskursen med Edward Said i täten. Hans bok *Orientalism. Western Conceptions of the Orient* publicerades 1978 och har blivit mycket banbrytande och inflytelserikt. I sin bok riktar han stark kritik mot väst syn på öst och hur den orientalistiska diskursen har legitimerat kolonialismen och den politiska dominansen i Asien. Enligt Said är en orientalist en person som skriver, undervisar och forskar om Orienten och här ingår alla discipliner inom vetenskaperna. (King 1999:82) Said och många med honom är mycket kritisk till de redogörelser och konstruktioner av Indien och hinduismen som producerats. Man anser att bilden de skapat är färgade av västvärldens syn på verkligheten. Man kritiserar den eurocentrism som genomsyrar kunskapen om den andre. Den exotism som man använt sig av för att beskriva andra kulturer och religioner. Man menar att hela diskursen är en produkt av västerländsk imperialism. Man menar att västvärldens dominans har förnekat indierna sin egen röst och makt. För att vi skall kunna få en bättre bild av hinduismen och indisk kultur måste vi rannsaka diskurserna och deras bakgrund. Om vi inte gör det fortsätter vi att reproducera samma bilder gång på gång. Det kräver också att hinduerna själva måste få representera sig själva. (Inden 1986:442-445)

3 METOD OCH MATERIAL

Under denna rubrik kommer vi att presentera utifrån vilken metod vi arbetat. Vi kommer också att presentera vilket material som finns till förfogande på GR Utbildning Läromedel när det gäller hinduismen för högstadie- och gymnasienivå. Vi kommer också att diskutera våra specifika urval av detta material.

3.1 Den kvalitativa forskningsmetoden

När man skall forska i ett ämne krävs det att man väljer en metod som passar till det problem eller frågeställning som man vill få svar på. Det finns två huvudinriktningar av metoder man kan använda sig av och dessa är den kvantitativa och den kvalitativa forskningsmetoden. Den kvantitativa studien har som fokus att göra empiriska kvantifierbara och objektiva mätningar och observationer. Man vill hitta mönster och lagbundenheter som skall fungera generaliserande. I den kvalitativa studien vill man inte generalisera eller förklara utan här är det fråga om att tolka och förstå. (Stukat 2005:31f.) Vi har i vår uppsats valt att arbeta utifrån en kvalitativ innehållsanalys. Genom att den är kvalitativ skiljer den sig på många sätt från den kvantitativa forskningsmetoden. Om en kvantitativ metod vill få fram hur ofta eller hur frekvent olika analysenheter eller kategorier förekommer i ett material, vill den kvalitativa metoden få fram hur och på vilket sätt enheterna förekommer. Vi har i vårt arbete valt den kvalitativa analysen just för att den passar vår frågeställning om hur hinduismen framställs i materialet. Kjell Härenstam hävdar att de flesta läroboksforskningar är just kvalitativa undersökningar och vad man i regel är intresserad av är just HUR snarare än hur ofta eller hur mycket. (Härenstam 1993:89) Det som främst kännetecknar den kvalitativa analysen är att man utifrån ett relativt litet material försöker tränga så djupt in i problematiken som möjligt. Denna analysmetod är känslig för nyanser men inte lika precis som den kvantitativa. Den passar vår undersökning då den kan ge oss nya tankar runt ett redan känt område. Vi vill se om våra tolkningar överensstämmer med andra tolkningar som gjort i ämnet. Detta kan öka vår undersöknings reliabilitet. Processen kan beskrivas som en lång kedja av tolkningar av verkligheten, där man genom varje kedja kan ge analyserna större tydlighet. (Stukat 2005:129f.)

3.2 Diskursanalys

I undersökningen skall vi göra en diskursanalys över våra valda utbildningsfilmer. Diskursanalys används i allt fler samhällsvetenskapliga undersökningar och denna form av analys ger en möjlighet till en breddad form av textanalys. Språket och språkliga uttryck står i fokus på ett eller annat sätt. Men diskursanalys kan också kopplas till makt och olika typer av maktordningar. Då alla ordningar förutsätter ett språk och en handling. Det faktum att den används inom så många vetenskaper har också bidragit till att den används på en mängd olika sätt. Vad som enar dem är att alla är systematiska studier av diskurser. ((Bergström & Boréus 2005:305-307.) Då kommer vi till vad diskurs betyder, man kan använda det snävt då man endast tittar på det språkliga i en text men det finns också ett bredare sätt att se på det och då tar man även hänsyn till kontexter och sociala praktiker. Vad man menar med detta är att man kan titta på vad en text säger (eller inte säger) men kan också titta på var, hur och av vilka dessa texter används osv. (Bergström & Boréus 2005:17) Här kommer Foucault in i bilden och att hans syn på att diskurs inte endast begränsar sig till att innefatta språklig textanalys utan att man tar hänsyn till ett vidgat begrepp. Foucault talar också om att en viss typ av yttranden och att en diskurs kan ses som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men

inte andra. Diskursen pekar också ut vem som har rätt att uttala sig som auktoritet. (Bergström & Boréus 2005:309.) Här kan vi återigen koppla till makt då Foucault menar att när diskurser skapas kontrolleras människor, vilket enligt honom sker enligt processer av utestängningsmekanismer. Makt är något som utvecklas i relation mellan individer och gynnar vissa och begränsar andra. Foucault talar också om att makt är etablerad kunskap, vilket utgör själva bränslet i utestängningsmekanismerna. Kunskap styr vad som är möjligt och hur något kan sägas. Diskurserna dikterar ramarna för kunskap och vi som individer agerar sedan dessa ramar. Diskurser säger oss någonting om vad som kan sägas, vem som får uttala sig, vad som är de rådande maktförhållandena. (Bergström & Boréus 2005:311f.) Här blir diskursanalysen i högsta grad intressant för vår undersökning. Det finns inom forskningen om Indien, dess kultur och religion, på varandra följande diskurser som har dominerat och styrt diskussionen i ämnet. Det finns också problem med diskursanalysen. Ett stort problem kan vara att det kan vara svårt att sätta gränser mellan vad som verkligen sägs och vad som inte sägs. Hur skall man hantera det som inte uttrycks i diskursen.

3.3 Hermeneutiska perspektivet

I vår analys har vi valt att inspireras av ett hermeneutiskt synsätt. Vi kort redogöra för vad ett sådant synsätt innebär. Hermeneutiken studerar tolkning av olika texter med syftet att skapa en berättigad och gemensam förståelse av deras mening. Tolkningen av mening framställs genom en hermeneutisk cirkel. Man når förståelse genom att man ser till enskilda delar för att hela tiden relatera detta till helhetens mening. I denna cirkelprocess kan man fördjupa sin kunskap och förståelse. (Kvale 1997:49f.) Sedan har vi frågan som rör förförståelse som också är en viktig komponent inom hermeneutiken.

En grundtanke inom hermeneutiken är att vi alltid förstår något mot bakgrund av vissa förutsättningar. Vi möter aldrig världen förutsättningslöst. De förutsättningar vi har bestämmer vad som är förståeligt och vad som är oförståeligt. När vi närmar oss en text, ett visst beteende eller en bild som verkar oförståelig så är de alltid oförståeliga mot den bakgrund som vi själva tar med oss in i förståelseprocessen. (Gilje & Grimen 1992:183)

För att vi som individer ska kunna skapa förståelse av vår verklighet måste vi hela tiden tolka vår omgivning och dess fenomen. Hur vi tolkar omgivningen är helt avhängigt av vår förförståelse, som formats av all den ackumulerade tolkningen av vår värld, skapad av det vi ditintills erfarit. Tillsammans bildar denna "kunskap" en förståelsehorisont från vilken vi tolkar vår omgivning och dess fenomen. Nya intryck kan få oss att omtolka fenomen och på så sätt kan våra perspektiv på världen förändras och vi kan finna att vår horisont förnyats. Härenstam ger ett målande exempel på denna process då han beskriver de återkommande besöken i ett indiskt ashram som han en gång skrev en artikel om. För varje besök förändrades bilden av ashramet då han hela tiden fick ny kunskap runt verksamheten, vilket medförde nya perspektiv och tolkningar. Han beskriver det som en oändlig process där varje bild var ett provisorium, en utgångspunkt för en ny sådan, där man aldrig når fram till någon slutligt och heltäckande sanning. (Härenstam 2000:135)

3.4 Att tolka pedagogiska material

Att analysera ett pedagogiskt material är att ta sig an ett material som är anpassat för en speciell miljö, skolan med sin tim-, klass och stadieindelning. Det är också ett material som inte har som syfte att uttrycka en enskild författares intentioner utan här rör det sig om ett

material som är styrt av bl.a. läroplaner. ”Texterna uttrycker något utöver sig själva – de återspeglar en bestämd epok en institutions dominerande värderingar och ställningstagande.” (Spov 9 1990:9) Läromedelsmaterial är alltså i högsta grad påverkade av den institutionella ram de är skapade att brukas inom. Detta innebär; menar Erland Bergman i *Fostran till tolerans, en rapport från Diskrimineringsutredningen* att man i utformandet av läromedel måste arbeta inom en på förhand fastställd ram och lära sig vilka frågor som får ställas och när de får ställas. Och han medar vidare att vardagsverkligheten får stryka på skolboksverkligheten. (Härenstam 1993:7)

Detta är en aspekt som kan viktig att beakta även i denna analys av de undervisningsfilmer inom ämnet hinduism som ingår i GR Utbildning Läromedels utbud. Två av filmerna har framställts i pedagogiskt syfte. Filmerna Hinduismen – Elefantguden och Hinduism är producerade av brittiska bolag i samarbete med deras motsvarighet till UR. Hinduism dyker upp på både vid sökning på grundskolans högre åldrar och gymnasieskolan. Medan Hinduismen – Elefantguden enbart riktar sig till högstadiet. Den tredje filmen Världens religioner: Hinduism är däremot producerad av ett amerikanskt bolag och riktar sig inte specifikt till en skolmiljö.

3.5 Presentation av GR Utbildning Läromedel och dess utbud

GR Utbildning Läromedel, som förr gick under namnet AV-centralen och AV Media, har funnits i närmare 40 år. Som ett resultat av att man ville erbjuda skolor audiovisuella läromedel till en rimlig kostnad. GR ägs av Göteborgsregionens kommunalförbund, en gemenskap av 13 kommuner; Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö (Falkenbergs kommun nyttjar också verksamheten men är inte en del av kommunalförbundet). Alla kommunal skolor har automatisk tillgång till GR:s tjänster. Friskolor kan teckna avtal efter egna önskemål. Allt som allt rör det sig idag om ca 50 skolor. GR erbjuder spelfilmer, dokumentärer, undervisningsfilmer. Man innehar alla Utbildningsradions program och dessa utgör hälften av GR:s utbud. Utbudet av skolfilm, film speciellt gjord för att användas i undervisningssyfte i skolor och med institutionell visningsrätt, är begränsat. En handfull kommersiella aktör tar fram dessa för en internationell marknad, de omproduceras i Sverige och säljs vidare till de ca 50 AV-centralerna runt om i landet. Man har som mål att tillhandahålla filmer av god kvalitet och har en ambition att förhålla sig till läroplaner, kursplaner och värdegrund. Man har gjort genomlysningar av hbt-frågor, könsroller och hur Kuba och Palestina framställs. Man har också en kontinuerlig dialog men lärare och registrerar deras synpunkter och önskemål. Idag finns GR Utbildning Läromedels lånekatalog på deras hemsida. Här kan man beställa hem material och ”strömma” hem filmer via hemsidan direkt till klassrummen.

Vid en sökning vad som finns om hinduism riktat till högstadie- och gymnasieskolan på GR får man upp sammanlagt 28 titlar. Men vid en närmare undersökning ser man att det snarare rör sig om 22 titlar som berör hinduismen direkt då till exempel vis programserierna *Visions of India* och *Kort om Indien* som utgör 8 titlar på listorna egentligen är 4. Det är samma filmer men den ena har engelsk text och den andra svensk. Filmerna är 5 minuter och producerade av BBC och ingår i Utbildningsradions utbud. Två titlar under vår sökning ingår i serien *Att leva med sin tro* från 1997-1999 båda hamnade under sökordet hinduism men den ena behandlar sikhismen. Sikhismen är en indisk religion vars flesta medlemmar bor i Indien och innefattar delar av både hinduism och islam. Den andra titeln behandlar däremot hinduismen.

Hinduismen – Elefantguden: Att leva med sin tro. Denna film är 14 minuter och från 1998. Denna film är en av uppsatsens analyserade filmer.

På utbudslistorna finns det två titlar som mer allmänt tar upp Asiens och dess befolkning och livet för dessa människor. Dessa 2 titlar är: *Asien – en översikt* och *Människor i Sydasien* som är 16 respektive 23 minuter långa. Den första är en svensk produktion och den andra en amerikansk produktion. Utbudet består också av programserien som heter *Gud har 99 namn*, vilka alla behandlar olika aspekter av religiöst liv i 6 olika filmer. Varje film är 19 minuter långa och producerade av UR 1997. Dessa filmer tar upp alla världsreligioner i varje avsnitt. En annan programserie från 2005 tar också upp hinduismen under titeln *Men Gud? Vad ska man tro?* Den är producerad av Rosel Hauptmann och levererad av UR. I filmen är det 6 ungdomar som talar om sin respektive tro och här är det en flicka som berättar om sin tro hinduism i en svensk kontext.

Sedan har vi två filmer som står under rubriken *UR- val – på lätt svenska: religion* och *UR- val – svenska som andraspråk: Hindu*. Filmerna är producerade av Utbildningsradion och är 13 respektive 8 minuter långa och är producerade 2006 och 2007. Filmen Svenska som andraspråk: Hindu är samma film som avsnittet om hinduism i ovanstående film *Men Gud Vad ska vi tro på?* I båda filmerna är det tjejen Noopur Parekh, 17 år, som beskriver sitt liv som hindu i Sverige samt att en expert Martin Ganster uttalar sig om hinduismen.

Fem titlar ingår i programserien *De kastlösa*. Alla 5 titlar behandlar kastsystemet i Indien på olika sätt och varje avsnitt är 28 minuter långt. Serien är producerad av ett danskt bolag DR med stöd av Danida, Den nordiska TV-samarbetsfonden och UR. En titel ingår i en serie som heter *Världens religioner* från 2004. I denna serie presenteras olika religioner varav hinduismen utgör fokus för en av filmerna. Alla dessa filmer är 47 minuter långa och är producerade av ett amerikanskt bolag. Även denna film är en av våra analyserade filmer.

Slutligen kommer vi till vår sista film som också är en av våra analyserade filmer. Filmen är 15 minuter lång och heter *Hinduism*. Den är producerad av ett brittiskt bolag och har en svensk bearbetning.

3.6 Urval

I en kvalitativ analys studerar man alltid en mindre mängd material för att därigenom kunna få möjlighet till en fördjupad granskning. Vi har valt att fördjupa oss i tre av dessa ovanstående filmer. Dessa är: *Hinduismen – Elefantguden*, *Hinduism* och *Världens religioner: Hinduism*. Anledningen till detta val är först och främst att dessa tre är de filmer som är de mest utlånade under hela läsåret 2008. *Hinduism – Elefantguden* visade sig ha lånats 155 gånger, *Hinduism* 109 och slutligen *Världens religioner: Hinduism* 73 gånger. Att få fram statistik över utlånade DVD-filmer var inte speciellt svårt däremot krävdes det strömmande materialets statistik stor arbetsinsats. Vi kände vid ett flertal förfrågningar till GR Utbildning Läromedel att de inte var riktigt villiga eller motiverade till att ta fram denna statistik. Att välja filmer som faktiskt används och ses av många elever i Göteborgsregionen kändes relevant och intressant.

Programserierna *De kastlösa* och *Gud har 99 namn* hade också relativt hög statistik om man räknar in alla titlarna i serierna tillsammans. *Men Gud har 99 namn* skildrar religionerna tematiskt och hinduismen får enbart några minuter i varje del. Därför valde vi att inte fördjupa oss i dessa filmer. Att *De kastlösa* (alltså kastproblematiken) utgör en så pass stor del av

utlåningsmaterialet, i minuter utgör faktiskt De kastlösa över hälften av hela utbudet om hinduism, och utlåningsstatistiken är absolut någonting att fördjupa sig i. Anledningen till att vi inte valt att göra någon fördjupande analys över dessa filmer är delvis beroende på tidsaspekten för vår uppgift och att vi inte under denna korta tid anser att vi kunde sätta oss in i denna svåra fråga. Däremot kommer vi att förhålla oss till frågan angående kast i analysen och till de övriga filmerna i GR Utbildning Läromedels utbud om hinduism.

Det mest optimala skulle naturligtvis ha varit att vi analyserat allt material. Vi förstår också att vid ett urval som vårt kan man inte redogöra för hela utbudets framställning av hinduismen. Vi tror ändå att genom vårt urval av de filmer som ses av flest elever kan ge en bild av hur GR Utbildning Läromedel bidrar till bilden av hinduism i svenska skolan.

4 ANALYS

Under denna rubrik har vi valt att presentera vår analys av de tre valda utbildningsfilmerna. Först analyseras de var för sig och sedan följer en diskussion där vissa teman tas upp och fördjupas samt att vi jämför materialet sinsemellan och med tidigare forskning.

4.1 Hinduismen – Elefantguden

Filmen Elefantguden har en fokus på guden Ganesha och högtiderna som rör denna gud. Man beskriver myten om Ganesha och varför han porträtteras med elefanhuvud. I detta sammanhang berättar man om Shiva och Parvati men bara i relation till myten om Ganesha. Den sida av Ganesha som lyfts fram i filmen är gudens epitet som kunskapens och vishetens gud. Trots att det är barnen i filmen som berättar om Ganesha för oss berättar de inte att Ganesha i mångt och mycket också är barnens gud. Man kan ändå tänkas antyda i filmen då barnen berättar att under högtiden förekommer många aktiviteter som riktar sig till barnen. Tidigt i filmen visar man att det görs tusentals många mindre och större lerstatyer som föreställer Ganesha. Dessa statyer används sedan i hemmen, tempel och på gatorna under högtiden. Efter vissa ritualer ser man det som att guden finns närvarande i statyn. Flickan i filmen uttrycker det som att statyn och guden är som en familjemedlem, som alltid finns med dem även om den ibland är frånvarande. Filmen visar hur familjen tar hand om guden, ger den mat, pyntar för guden och tänder ljus för honom, både i hemmen och i templen. Guden har en central plats både hemma och runt om i staden under högtiden. I slutet av filmen, när man går ner till stranden för att skicka iväg gudastatyn i havet, tar familjen ett känslomässigt farväl av sin gud. Flickan berättar att det känns sorgligt trots att det bara är för en kortare tid och man får se mamman i familjen gråta vid strandkanten. Denna beskrivning kan låta egendomlig och främmande. Men filmen är uppbyggd på ett sätt som gör att man lätt kan identifiera sig med det som sker. Pyntandet och vissa ritualer kan lätt ge associationer till den kristna julen eller påsken. Då vi pyntar våra hem på liknande sätt och inte sällan lyfts Jesusbarnet och julkrubban in i svenska hem. Vi äter speciell mat och familjer samlas till högtiderna. Pojken i filmen uttrycker sig:

Det här är den bästa högtiden, och inte bara för oss barn, för att hela släkten får umgås. Nu för tiden har alla så bråttom men under högtiderna träffas man och ber tillsammans. Vi ser till att vi hinner umgås med familj och fira vår gud. Sen är det förstås roligt att laga till den här speciella helgmaten som är så god.

Det pojken beskriver här är livet i en modern familj. Där skola och arbete står för vardagen och helgerna blir en chans att få njuta av familj och vänner. Det påminner om många kända beskrivningar om hur många i Sverige tänker runt våra traditionella högtider. Trots att filmen bjuder på många färgglada Ganeshastatyer så erbjuder man samtidigt en bild av Indien med modern stadsmiljö, välmående familjer med vanliga urbana liv. Det verkar som att de som gjort filmen varit mån om att västerländska barn skall kunna identifiera sig med de hinduiska traditionerna som visas. I filmen diskuterar man inte det indiska kastsystemet men i början när man introducerar barnen som medverkar förklaras att de tillhör en högre kast. Det visar sig vara två relativt välbärgade familjer som skildras här och det kanske gör det mer möjligt till identifikation. Om man hade presenterat samma högtid utifrån enklare förhållanden ute på landsbygden hade det kanske inte varit lika lätt till samma identifikation.

Det är inte bara ceremonierna i hemmen man visar utan man visar även på hur gudstjänsterna går tillväga i templen. Vi besöker ett enkelt tempel i Mumbai. Det är framförallt äldre deltagare som befinner sig här. Berättarrösten talar om att det är främst de äldre som föredrar

att besöka templen, och man fortsätter att berätta att de flesta utför sina gudstjänster hemma. Ritualerna man utför i templet liknar i stort de som man gör i hemmen men i templet är det brahmanerna som utför dem.

Filmens fokus är på guden Ganesha men man nämner kort även att hinduer tror på en enda gud, Brahman, men att denna gud uppträder i olika former. Pojken i filmen uttrycker:

I vår religion kan man dyrka olika gudar men de är olika sidor av samma gud. Det finns ingen favorit gud men jag gillar Ganesha för att han är kunskapens gud. Jag går i skolan och i vår tid finns det så många frågor. Alla svar på frågan varför kan besvaras av den som har kunskapen och kunskapens gud är Ganesha.

Här beskriver han att vissa hinduer vänder sig till olika gudar i olika frågor. Det verkar som att man kan ha en favoritgud som man favoriserar just för att man söker vissa svar och vänder sig då till en specifik gud som representerar det man kanske söker svar på. Men samtidigt är pojken medveten om att denne representant, i detta fall Ganesha, är en sida av en gud som heter Brahman. Båda ungdomarna i filmen ger ett tydligt intryck av att ha reflekterat över sin tro. Båda är också värtaliga och kan förmedla sina trosuppfattningar på ett tydligt sätt. En av flickans uttalanden visar på att hon har möts av fördomar gentemot sin tro då hon i ett citat meddelar:

Man kan inte kalla det vidskepelse det handlar om tro. Alla behöver vi en tro annars tror man att det enda som räknas är människans vetenskapliga upptäckter och skapelser. Men vi måste acceptera att det finns någon som har skapat universum och är större än vi. Man behöver tro på något större än en själva som man kan värda.

Hinduismen har i väst, inom den dominerande forskningen, anklagats för att ha varit irrationell, ologisk och vidskeplig. Knut A. Jacobsen pekar på hinduismen som kanske den mest missförstådda religionen av de s.k. världsreligionerna. Den används ofta som en total motsats till västerlandets religioner. (Jacobsen 2004:37) De kristna missionärerna i Indien hade länge hävdade, tillsammans med många forskare, att hinduismen var en religion full med vidskepelse. (Wilson Ross 1969:46) En motbild till detta gav den teosofiska rörelsen som hela tiden hävdade att hinduismen var långt ifrån detta. En annan motbild gav också 1800-talets romantiker, främst de tyska, som ansåg att det var kristendomen som vidskeplig. (Hedin 1997:174)

I kortare ordalag går man även igenom atman, samsara, och moksha. Det är alltså korta beskrivningar av dessa fenomen och de sätts inte in i ett sammanhang på samma sätt som man gör med ovanstående gud och ritualer. Filmen har ingen ambition att ge ett helhetsperspektiv på hinduismens alla läror och gudar utan har som huvudsyfte att spegla hinduismen genom en specifik högtid, i detta fall firandet av Ganesha. Detta gör också att filmen saknar ett historiskt perspektiv. Vi får inte ta del av hinduismens utveckling av dessa traditioner över tid och vi får inte heller reda på varifrån dessa berättelser om gudar och ritualer härstammar. Hinduismens rika textmaterial och mycket långa historia nämns inte alls i filmen.

4.2 Hinduism

Huvudfokus i *Hinduism* är hinduismens gudar, ritualerna och firandet av högtider, i detta fall högtiden Holi. Denna högtid firas i mars och till minne av legenden om demonen Holica och pojken Prelad. Filmen inleds med att man beskriver hur ritualerna runt denna högtid går till. Det visas med stor detaljrikedom hur man förbereder och genomför ritualerna. Berättarrösten

redogör för vad man offerar, hur man offerar och vem som offerar. Ritualerna ges en mycket stor del av filmen men ritualerna sätts inte in i ett vidare religiöst sammanhang, man kopplar inte till religiösa texter eller historisk varifrån dessa ritualer härstammar eller hur de har utvecklats. Det framställs som något man gör, alla vet hur och alla utför ritualerna. Däremot redogör man för viss symbolik bakom vissa riter och offer. Man berättar om att man offerar kokosnötter och dess mjölk och i detta sammanhang berättar man i filmen att kokosnöten symboliserar välgång.

I samma sammanhang talar man om att riterna och offren till gudarna och runt högtiderna är till för att få det man ber om då gäller det att tillfredställa gudarna. Detta fokus på ritualen där ordet offer upprepas många gånger och som dessutom sätter samman detta med ett blickande av gudar, för hinduers egennytta, är ett fenomen som känns igen inom den indologiska forskningstraditionen. Filmen förstärker bilden av hinduismen som en ortopraxi och de filosofiska förklaringarna finns inte representerade. Man hänvisar inte till några heliga texter förutom att man kort i förbifarten nämner att man i ritualerna runt guden Rama läser texter om honom. Filmen ger ingen information om vilka dessa texter skulle vara. De bilder som omger denna korta sekvens är fortsatt ritualer i templet. Man sätter heller inte in några ritualer eller sammanhang i ett historiskt perspektiv. När det gäller symbolerna som man visar i filmen kan vi exempelvis berätta att vid ett tillfälle visas en svastika inne i templet. Man dröjer länge kvar vid denna bild men utan att förklara denna symbols innebörd och betydelse i ett indiskt sammanhang.

Genomgående i filmen ligger en ljudmatta vid sidan om berättarrösten som består av ringande i klockor, böner som sjungs och ett sorl av obestämda röster. Vad vi får se är framförallt åldrade kvinnor och män i traditionella indiska kläder men med lager av rockar, mössor och vantar för att stå emot den brittiska kylan. Även i templet är det främst äldre människor som visas i sina traditionella kläder. Christer Hedin påpekar just hur främmande bilder och ljud kan öka känslan av något som främmande, konstigt och annorlunda. Hedin menar att detta kan öka den spontana xenofobin, som han menar finns hos folk i allmänhet. (Hedin 1997:169f.) Filmen visar också ett kort avsnitt där man förflyttar sig till Indien och Holifirandet i denna miljö. Bakgrundsljudet är detsamma men följs nu upp av gatubilder från Indien. Det man visar på är att en traditionell ceremoni kan förändras i en ny kontext. I Indien bränner man inte ett bål på samma sätt, vilket i filmen förklaras som ett resultat av klimatet. Det man istället lyfter fram i den indiska kontexten är att man kastar färgat pulver och vatten på varandra, främst unga underhåller sig med detta. Detta bidrar till att det är en dammig och smutsig miljö man framhåller. Bilderna man visar är från en mycket enkel, trång gata med folkmyller. Man ser inga spår av modern urban stad, inga bilar, inga bussar men en ko går mitt bland människorna på gatan. Allt ovanstående förstärker den bild som Hedin talar om angående det främmande, konstiga och annorlunda.

Filmen diskuterar även begreppet Brahman, berättarrösten talar om att hinduer tror på en evig, opersonlig och okönad storgud. De andra gudarna är sedan delar av denne storgud. I filmen får vi viss information om andra gudar, så som Rama, Vishnu, Shiva och även här Ganesha. När man filmar i templet panoreras dessa gudar och deras gudabilder snabbt förbi. Man talar om vad guden heter och i vissa fall får man reda på något ytterligare. Till exempel beskrivs guden Shiva som förstörelseguden. Man förklarar inget ytterligare vad detta innebär eller någonting om denne guds andra epitet och betydelse. Shiva är en betydelsefull gud inom hinduismen men han får inget sådant utrymme i denna film. Ganesha visar man också och berättar att hans elefanthuvud symboliserar tålmod, styrka och vishet. Guden Ramas

födelsedag är den ceremoni som man visar vid sidan av Holi. Detta görs också med att följa ceremonierna, den här gången i templet.

Samtidigt som de panorerade bilderna över gudarna berättar man också mycket kortfattat att hinduer tror på reinkarnation. Man berättar bara att ”*människor kan återfödvas som till exempel andra människor, grisar eller gärna kor*”. Man problematiserar inte alls över fenomenet återfödelse och inte heller om heliga kor inom hinduismen. Det finns många sätt att tolka hur och varför kon är helig inom hinduismen, något man inte alls tar upp i filmen.

4.3 Världens religioner: Hinduism

Eftersom denna film är tre gånger längre än de ovanstående kommer vi i vår analys att summera vissa delar och göra mer fördjupande nedslag i de frågor som vi finner mest relevanta. *Världens religioner: Hinduism* vill tillskillnad från de andra två filmerna ge en ingående redogörelse av hinduismens historia från antik till modern tid.

Filmen börjar inledningsvis med att grundligt redogöra för de hinduiska texterna. Man redogör för texternas ålder och innehåll. Man berättar lite mer om vissa gudar och myter. Man jämför till exempel guden Indra och Zeus. Filmen talar också om att människor idag inte vet mycket om det äldsta materialet och riterna kring dessa. Många av de äldre texterna har kritiserats och lagts åt sidan för andra texter. Man poängterar att texter och religiösa handlingar har utvecklats och förändrats över tid. Vad man här skapar är att man visar på ett historiskt perspektiv, där hinduismen inte är något oföränderligt och gammalt utan utveckling. Två intressanta aspekter som filmen väljer att ta upp i sin redogörelse, om den historiska utvecklingen, är för det första att de tidigare texterna talar om att från början åt hinduerna nötkött. Med tiden blev kon en symbol för jordens fruktbarhet och då ansågs det fel att nötkött. Filmen tar också upp kons symboliska betydelse inom den indiska politiken under frihetsrörelsen. För Mahatma Gandhi var kon en viktig symbol för Indien. Den andra aspekten var att de tidigare texterna inte visar på en reinkarnationstro utan att detta först kom med långt senare texter som Upanishaderna. Här beskriver man moksha men poängterar att detta inte var för alla utan ett mål för dem som fokuserade på meditation och självdisciplin. I ovanstående exempel ser vi att filmen förutom de dominerande historiska perspektivet även behandlar symboliska perspektiv på hinduismen. Filmen återvänder vid ett flertal tillfällen att förklara symboliken runt olika fenomen. Man lyfter till exempel fram att det är viktigt med att bada och rena sig inom hinduismen. Filmen börjar med att visa badande människor i den heliga floden Ganges och berättar om vikten av detta. Senare i filmen återvänder man till att tala om vattnets symbolik. Man drar också här en jämförelse med judar och kristnas relation till vatten. Shivas behandlas också och hans epitet sätts i relation dess symbolik. Man porträtterar ofta Shiva som en dansande gud eller sittandes i lotusställning. Dessa två porträtt symboliserar olika saker, den första den guden som håller universum i rörelse respektive den som skapar eller upprätthåller universum. Här kommer filmen in på ytterligare en viktig aspekt runt gällande de hinduiska gudabilderna. Filmen lyfter fram en vanligt förekommande missuppfattning bland judar, kristna och muslimer vilket rör dyrkandet av gudabilder. Man pekar på att hinduerna ofta ses som avgudadyrkare i sin behandling av sina gudabilder då de badar, klär dem och skänker gåvor i form av mat och blommor m.m. Filmen menar dock att hinduerna vet att gud finns på en andlig nivå och inte kan begränsas till en bild eller staty. Man dyrkar det som gudabilderna representerar så som vi såg i fallet Shiva ovan.

De historiska och symboliska perspektiven som vi har lyft fram hitintills avmystifierar hinduismen, något som ytterligare hjälper till med detta är de ordval som filmen använder. När man talar och berättar om puja använder man beskrivningen andaktshandling och inte rit eller offerhandling. När man sedan beskriver en högtid firad i Ramas ära väljer man att berätta om myten och hur man firar. Men man väljer också att lyfta fram att festen sponsras av grannföreningar och att den ger amatörskådespelare en möjlighet att visa upp sig. Man använder sig av västerlänningar både i bild och tal. Man visar västerlänningar som mediterar, utövar yoga men även som andlig ledare i ett indiskt ashram.

När det gäller filmen tilltal så är det tre andra personer som får uttala sig förutom berättarrösten. Den förste som uttalar sig är Dr. Deepak Sarma, en ung forskare på Vanderbilt universitetet i Nashville, den andre är ovannämnda andlige ledaren och den tredje är Mohanda K. Gandhis barnbarn Arun Gandhi. Av dessa tre är det Deepak Sarma som främst uttalar sig återkommande genom filmen i historiska och filosofiska frågor. Första gången han uppträder i filmen berättar han om de avgörande förändringarna som skedde under 600-talet f. Kr då buddismen och jainismen uppstod som reaktion på det hinduiska kastsystemet. Han redogör här också för de olika kasterna och hur de gamla systemen tynade bort. När han behandlar kastsystemet gör han detta enbart i dåtid, hur de uppkom och varför man var bunden till sin kast. Vid ett senare tillfälle i filmen återkommer Sarma med en ny diskussion. Här talar han om realiteten att bilden av det hinduiska gudarna såsom enbart varande aspekter av den slutgilliga brahman har blivit dominerande trots att inte alla hinduer tror på detta. Sarma hävdar denna dominans bland hinduer grundar sig i den tyska romantiken under 1800-talet. Dessa romantiker tog till sig idén då sökte annorlunda än sin kristna tradition. Deras idéer fördes sedan tillbaka till Indien och hinduerna och blev utbredda. Det kan vi se hos den västerländske andlige ledaren som också ansluter sig till tron på en gud som uppträder på många olika sätt. Deepak Sarma fortsätter också att berätta att det var just under 1800-talet som hinduerna successivt blev mer självmedvetna, det var också under denna tid som termen hinduism började användas som samlande begrepp för alla trosuppfattningar i Sydostasien som inte är islam, jainism, buddism och kristendom. Termen skapades av britterna för att skilja hinduer från muslimer i Indien. 1800-talets Indien och hinduismen behandlas sedan i filmen genom att man talar om de olika reformrörelser som dök upp under detta sekel. Det var även nu som relationen mellan hinduismen och den indiska politiken föddes. En reformledare tas upp och behandlas lite mer omfattande, denne man hette Ram Mohan Roy. Filmen lyfter fram honom som mycket viktig i skapandet av den moderna hinduismen. Man berättar att denne man ansåg att indisk kulturs nedgång berodde på muslimernas närvaro. Han var inte ensam om detta då man i Trautmanns bok kan läsa att det var en mycket vanlig tanke hos många av de tidiga indologerna under 1700-talets slut och 1800-talets början. Många indologer trodde att Indiens tidiga historia präglades av en blomstrande kultur och var en slags gyllene tidsålder. Den hinduism de mötte på 1800-talet var en degenererad form som berodde på de främmande makter som historiskt erövrat området.

Filmen väljer att avsluta sin historiska odysseé med Mohanda K. Gandhi och man redogör kort för hans liv och familj. Det är här som Arun Gandhi får berätta om olika aspekter av sin farfars liv där han berättar att farfar från början var positiv till britterna och deras styre i Indien men att detta förändrades. Gandhi började att använda sig av religionen i sin politiska agitation. Det var hinduismens toleranta och allomfattande karaktär han lyfte fram. Arun Gandhi menar att det var familjens jainistiska bakgrund som främst inspirerade till Gandhis icke-våldsprincip. Arun Gandhi säger också att hans farfar också fann inspiration i andra religioner och plockade ut det som han ansåg användbart i sitt liv. Efter redogörelsen för Gandhi och hans död 1948 slutar alltså filmen sin redogörelse för hinduismens historia.

Avslutningsorden poängterar att efter nästan 40 sekler är hinduismen en levande religion som ständigt förändras och förnyats.

5 SAMMANFATTANDE SLUTDISKUSSION

Efter ovanstående genomgång av de tre filmerna kan man sammanfattningsvis säga att de på flera avgörande sätt skiljer sig åt. De två första, *Hinduismen – Elefantguden och Hinduism*, har båda i och för sig fokus runt en specifik högtid men det sätt de väljer att presentera fenomenen på gör att helhetsbilden av hinduer och hinduism är markant olika. Om vi utgår från filmen *Hinduism* så gör dess påvra bildkvaliteten med mörka dova färger samt äldre människor klädda i märkliga kläder en mycket oattraktivt bild av firandet. Den svenska berättarrösten håller en monoton redogörelse för olika delar av ceremonin och många gånger utan att olika fenomen inom hinduismen förklaras. Hela tiden går ljudmattan med monotona och främmande böneljud och ringande klockor, vilket förstärker bilden av något mycket annorlunda. Om vi då övergår till den första filmen som behandlade högtiden runt Ganesha och jämför hur den presenterar denna högtid så ser man stora skillnader. För det första är stämningen en helt annan, man får inte en känsla av märkliga, annorlunda och mörka. Filmen framställer människorna och högtiden som något vardagligt och naturligt. Vi får här följa en familj med relativt hög standard, som går i skolan har vanliga jobb och är vältaliga. Filmen visar familjen både i hemmet och ute på olika aktiviteter på staden. Gatubilderna man väljer att visa är rena, med välklädda människor där det finns bilar och bussar. Jämför man detta med *Hinduism* där gatubilden från Indien är mycket smutsig och utan trafik, förutom en ko några cyklar. Vi får en stark känsla av att filmen som behandlar Elefantguden har gjort ett mycket medvetet val när den presenterar materialet på detta vis. Man hade med lätthet kunnat välja en familj som inte tillhörde de högra kasterna, som inte bor i en modern storstad och som inte var lika vältaliga och välbärgade. Dessutom kommer i denna film barnen till tals och det de säger känns mycket genomtänkt och uttrycks med stor eftertanke. Man har antagligen velat motverka avståndet mellan de västerländska barnen som skall ta del av filmen och de hinduiska barnen. Då kan man återgå till *Hinduism* som faktiskt utspelar sig i Storbritannien och ändå ger en sådan främmandegörande bild. Här har man valt att inte låta någon individ uttala sig, de flesta man ser i bild är äldre och allt man får se utspelar sig i ett tempel och vid bålbränningen. Nu kan detta bero på att det deltagande i tempelceremonier ofta består av äldre av den anledning att en hindus liv är indelat i stadier, där det sista stadiet som är ålderdomen innebär att man skall dra sig tillbaka från det världsliga och ägna sig åt andlighet. Detta förklaras i filmen *Världens religioner: Hinduism* och kort i *Elefantguden* men inte i *Hinduism*.

Religionskunskapens uppgift är, som vi tidigare nämnt i citatet i inledningen, att skapa förståelse för andra människor och skapa en förmåga till inlevelse. Ragnar Furenhed diskuterar vikten av att man inom ämnet skall sträva mot att både lära om religioner och lära av religioner. Om man inte har denna strävan så finns det stora risker att eleverna känner sig distanserade och något som inte angår dem. Vad detta kan skapa är snarare att man ökar eventuella fördomar eller att fördomar förstärks. Med lära om menar Furenhed att man skaffar sig faktainformation om religionen men ”att lära av religioner däremot innebär att ens egna tankar och värderingar belyses, kompletteras eller utmanas i mötet med alternativa livstolkningar, att man tvingas till ett personlighetsutvecklande nytänkande”. (Furenhed 2000:117) Christer Hedin talar om hur man inom religionsundervisningen ofta fokuserar på skillnader snarare än likheter. Det är lätt för att öka elevernas nyfikenhet ta fram det som är annorlunda, exotiskt och spännande. Han poängterar också att om man dessutom visar bilder på människor i konstiga kläder, på främmande platser och om man till detta lägger på främmande ljud förstärks denna bild. Hedin menar att visst kan detta öka elevens intresse men man hamnar samtidigt i en fallgrop av att öka klyftan mellan eleverna och medlemmar i olika kulturer. Elevernas förståelse och känsla av att kunna leva sig in i andras liv ökar inte utav detta. Hedin menar att ambitionen hos lärare och i läromedel måste vara att betona likheter

och genom detta öka förståelsen. (Hedin 1997:168-170) Frågan är då hur våra ovanstående behandlade filmer lyckas med detta. *Hinduism* saknar helt perspektivet att lära av religioner, man redogör rakt upp och ned om olika fenomen inom hinduismen. Filmen visar tydligt på den problematiska framställning av en religion och deras medlemmar som forskarna talar om. När det gäller *Elefantguden* däremot gör filmens skapare enligt oss försök att minska glappet. Trots att filmen inte uttalat drar några direkta jämförelser med västerländsk kultur och kristna traditioner får man genom urvalet av visade bilder och barnens berättelser en känsla av gemenskap. Man kan med lätthet identifiera sig med pojakens glädje över att under högtiden få umgås med sin familj och äta god i en annars stressad vardag. Om vi anknyter återigen till vad som står i läroplanen och vad denna säger om stärkandet av identitet, så skall skolan arbeta för att trygga vårt gemensamma kulturarv och vår identitet. I dagens globaliserade värld är det viktigt att vi lär om andra samtidigt som vi lär om oss själva. Hedin talar om att historiskt har man lyft fram skillnader mellan olika människor och nationer för att stärka sin egen identitet men idag är inte detta nödvändigt eller önskvärt enligt honom. I dagens mångkulturella Sverige blir det mer problematiskt när man talar om en gemensam identitet. Hedin ställer sig tveksam till att skillnaderna är så omfattande som det tidigare framställs och om inte likheterna har fått stå tillbaka i ett identitetsskapande. (Hedin 1997:169) I en framställning av en annan främmande religion bör man i skolan beskriva denna som något som något som betyder något för människor, ett alternativ för oss att ta intryck av och växa i som människor. Undervisningen måste ge eleverna en möjlighet att förstå hur hinduer försöker hitta mening och ordning i sin tillvaro precis på samma sätt som vi gör. (Almén 2000:195f.) Vi anser att *Elefantguden* har möjlighet att förmedla denna närhet och förståelse för elever, genom att man lätt kan känna igen sig, relatera till sina egna högtider och sin egen vardag. De båda barnen i filmen får även uttrycka hur de genom sin religion finner mening med livet. Här kan vi se att även *Världens religioner: Hinduism* försöker överbrygga avståndet mellan väst och öst. Genom filmens val av vissa bilder såsom när man får se västerlänningar utföra yoga och meditation samt att en västerlänning faktiskt har konverterat och blivit andlig ledare i en främmande religion. Detta visar tydligt på att hinduismen kan vinna relevans och vara ett alternativ för oss människor i väst. Om man sedan i sin tur jämför detta med vad man kommit fram till i de tidigare läroboksanalyserna menar författarna till, rapporten *Rasism och främlingsfientlighet i svenska läroböcker*, att bilderna som används i läroböckerna ofta förstärker skillnaderna mellan oss i väst som lever ett modernt liv och andra i ”tredje världen”. De menar att bilderna skapar något från förgången tid eller förstärker den turistbild av andra länder, där allt är färgglatt och exotiskt. (Spov 9:32) I filmen *Hinduism* kan vi inte se något av ett turistliga färgglada men de ålderdomliga tendenserna är tydliga trots att den i huvudsak utspelar sig i England i modern tid. I *Elefantguden* anser vi inte att vi känner igen vad rapporten kommit fram till varken gällande det turistliga eller att bilderna skulle visa på ett fattigt och ålderdomligt levnadssätt. Härenstam menar att hinduismen i läroböckerna fokuserar på skillnader och problem snarare än möjligheter och likheter. Trots att det inte finns några egentliga sakfel så menar han att urvalet av vad man tar upp styr den bild man får av hinduismen, en bild som han menar är ensidig och exotiserande. (Härenstam 2006:45)

Härenstam betonar också att i vissa framställningar av hinduismen saknas ett historiskt, filosofiskt och symboliskt perspektiv. Risker med att inte få med dessa perspektiv är att hinduismen framställs som en historisk och oföränderlig artefakt. Utan alla perspektiv kan alla främmande religioner framstå som exotiska, främmande och konstiga. Härenstam ser också att en del läroböcker lägger ett alldeles för stort fokus på yttre seder och traditioner på bekostnad på filosofiska perspektiv. En annan stor risk med att utelämna perspektiven är att eleverna i skolan kanske inte ser att andra religioner kan bidra med etiska, filosofiska frågor och svar. Att religionerna endast blir konstiga och att berättelser till exempel bara blir

märkliga myter som inte berättar något om människors tillvaro, och kan kännas relevant för dagens individer även i väst. (Härenstam 2006:34) När det gäller det historiska perspektivet i filmerna saknar både *Hinduism* och *Elefantguden* detta. Deras fokus ligger enbart runt respektive högtid och de båda filmerna har valt att inte behandla det historiska perspektivet rörande högtiderna. Om de valt att göra detta skulle filmerna definitivt bidra med en mer fördjupad kunskap. En film som verkligen tar upp ett historiskt perspektiv är *Världens religioner: Hinduism*. Hela denna film tar ett religionshistoriskt grepp runt hinduismen. Där brister inte denna film. När det gäller det filosofiska perspektivet och huruvida filmen förklarar och beskriver symboliken inom hinduismen så fungerar även detta relativt bra. Man får genom filmens fokus på texterna, deras innehåll och utveckling en bra bild över religionens långa och mångfacetterade filosofiska arv. Likväl som de andra två filmerna saknar ett fördjupat historiskt perspektiv, saknar de även både ett fördjupat filosofiskt och symboliskt perspektiv. Mycket kort nämns någon symbolik och betydelse bakom några av gudarna. Exempelvis såsom Shiva beskrivs som förstörelsegud eller upprätthållare av universum. Det intressanta här är att man i en film beskriver honom enbart som det ena och en annan film enbart genom det andra epitetet. Man har inte i någon av filmerna valt att mer heltäckande beskriva guden eller i alla fall förklarat att Shiva har flera egenskaper.

Intressant gällande framställningar av hinduism är hur man förhåller sig till polyteismen. Alla tre filmerna har valt att framhålla att alla hinduistiska gudar i själva verket är olika aspekter, sidor av en enda större gudomlighet, som kallas Brahman. *Hinduism* beskriver denne gud som en opersonlig, evig storgud medan *Elefantguden* enbart nämner denne vid namnet. I *Världens religioner: Hinduism* tar Deepak Sarma dock upp att detta inte är den enda uppfattningen som finns inom den hinduiska traditionen. Det dominerande genomslaget för en mer monoteistisk tolkning av hinduism kan mycket väl vara inspirerat av de västerländska forskarna som på 1800-talet valde att fokusera på de texter inom hinduism som talar om Brahman. Sarma är kort inne på detta spår när han talar om de tyska romantikerna och att deras idéer studsade tillbaka och inspirerade stort på reformrörelserna som började växa fram samma sekel. Trautmann talar i sin bok om samma sak. De västerländska forskarna i slutet av 1700-tal och början av 1800-tal var mycket fokuserade på att hitta kopplingar och gemensamma nämnare mellan hinduismen, de gamla vedatexterna och de abrahamitiska religionerna. Här hittade man i vissa texter svar på att hinduismen verkligen var en monoteistisk religion. Sedan fanns det även de forskare under samma period som enbart ville lyfta fram det annorlunda och främmande inom hinduismen och då betonade man inte detta drag eller fenomen. Deepak Sarma pekar också på islams inflytande som betydande för det monoteistiska draget inom hinduism.

Som vi ovan nämnt menar Härenstam att man inom läroböckerna i hinduism ofta fokuserar på seder och traditioner. Detta fenomen är något vi definitivt kan se i *Hinduism*, men också i viss mån i *Elefantguden*, när filmen genomgående visar upp olika ritualer. Tidigare tog vi upp att det som visades i filmen sällan förklarades och detta gäller även ritualerna. Det vi också ställer oss tveksamma till är att de förklaringar man ger vid ett antal tillfällen är med sitt ordval, ledsagat av de bilder som visas, problematiska i sitt uttryck. Det är svårt att här i text förklara denna helhetsbild av vad filmen *Hinduism* presenterar, men medan olika ritualer utförs uttrycker sig berättarrösten exempelvis så här: ”Man lägger kokosnötter i elden och skvätter kokosmjölk och vatten runt om elden”; ”För att få det man ber om gäller det att tillfredsställa gudarna” eller ”I vissa delar av Indien sätts vanliga seder ur spel. Kvinnorna blir jämställda med männen och människor brukar skoja och ge igen för gammal ost.” Dessutom väljer man att använda ordet ”offer” i stället för rit eller andaktshandling eller ceremoni eller gåva. Vi anser att detta inte på något sätt förklarar eller ökar förståelsen för vad hinduismens

ceremonier innebär. Tvärtom anser vi att man här i högsta grad kommer in på en problematik gällande bilden av den irrationelle andre och hinduismen som en exotisk och märklig. Detta kan hjälpa till att förstärka den förhärskande bilden av hinduismen som en primitivare form av religion där offrandet ofta lyfts fram som ett tidigreligiöst stadium i motpol till kristendomen som den mest utvecklade och civiliserade religionen. Världens religioner: Hinduism tar också upp ritualer som till exempel puja utan att hamna i ett exotiserande och märkligt språkbruk.

En stor symbol för hinduismen i västerlandet är den heliga kon. Hur behandlar filmerna detta fenomen? Till en början så nämner inte filmen Elefantguden kon överhuvudtaget men de andra två tar upp den. Vi har i analysen av Hinduism tagit upp att de inte problematiserar över fenomenet om Indiens heliga ko. Det finns några olika beskrivningar och förklaringar till varför kon är ett heligt djur inom hinduismen. Jacobsen menar att det ofta mystifieras runt hinduernas relation till kon. Kon har en viktig roll i det religiösa livet och framställs som mycket givmild och anses ha en renande kraft. Kon smyckas och tas om hand på ett sätt som vi i väst ofta anser är lite konstigt. Men han jämför detta med smyckandet av granen vid jul och att vi tar in den i våra hem och dansar runt denna. Vidare talar även Jacobsen om att vi i väst ofta anser att det är konstigt att hinduer inte äter nötkött. Här drar han ännu en parallell till att vi i väst inte äter våra hundar, han jämför indiernas närhet till kon med västerlänningars närhet till sina husdjur, i detta fall främst hundar. (Jacobsen 2004:339) Filmen Världens religioner: Hinduism tar också upp den heliga kon och väljer att förklara fenomenet ur religionshistoriskt perspektiv och visar att kon inte alltid varit heligt utan förvärvat denna egenskap genom att få symbolisera jordens fruktbarhet. Filmen tar återigen upp kons betydelse när den behandlar Gandhi i ett senare avsnitt. Gandhi använde kon som en symbol för Indien och använde detta politiskt när han menade att muslimernas slaktritual av kor skulle förbjudas. Helgesson har i sin examensuppsats också uppmärksammat fenomenet heliga kor. Enligt hans analys av läroböcker i gymnasieskolan problematiseras det ganska lite över heliga kor men han har sett att man lyfter fram kon som nyttodjur och som indiska jordbrukets ryggrad. Han betonar också att böckerna lyfter fram att enligt hinduer är allt liv heligt och att man inte får skada andra levande ting. Enligt Helgesson får man en bild av Indien och hinduismen som ålderdomlig och agrar. (Helgesson 2008:46) Denna bild har inte vi funnit i våra filmer. Hinduism har genomgående gett ett ålderstiget intryck men ingen film har på något sätt gett bilden av ett Indien eller en religion som enbart befinner sig i ett jordbrukssamhälle.

Avslutningsvis frågar vi oss vad detta examensarbete kan bidra med inom läromedelsforskningen och i vårt framtida arbete som lärare i ämnet religion. Om man som lärare i religionsämnet vill vara mån om att följa skolans värdegrund och motverka fördomar och rädsla för det främmande så är det viktigt att man är vaksam på att det material man arbetar med inte motverkar dessa mål. Materialet vi har analyserat varierar i sina framställningar av hinduism. Hinduism anser vi har många problematiska aspekter. Vi anser att denna film inte tillför fördjupad kunskap och förståelse för eleverna i svenska skolor. Den skapar en bild av en främmande och exotisk religion som har mycket få beröringspunkter med vår kultur. Filmen hamnade på andra plats över mest uthyrda och vi känner att den inte håller måttet för detta. Däremot så var den film som var på första plats, nämligen Elefantguden, ett som vi anser lämpligt komplement till övrig undervisning. Dess främsta kvaliteter är ungdomarnas tilltal och det faktum att eleverna kan känna igen sig. Den tredje filmen, Världens religioner: Hinduismen, tar ett ambitiöst grepp och har många fördelar. Man får en lång och fördjupad genomgång av hinduismen och dess historia. En historia som i filmen dock tar slut vid Indiens självständighet 1948. Problemet med denna film är att den är väldigt komplicerad och svår genomtränglig. Vi tror att många elever kan uppleva filmen som svårt

att ta till sig, det är många fakta som tas upp i ett hyfsat högt tempo. Den är mycket informativ men frågan är om eleverna hänger med.

I en helhetsbild av GR Utbildning Läromedels hela utbud gällande filmer som behandlar hinduism vill vi bara slutligen poängtera viss aspekter som vi reflekterat över. En sak vi tänkt på är att en relativt stor del av utbudet behandlar kastlösa i Indien och deras problematik. Ett ämne som i och för sig är i högsta grad relevant men med tanke på hur mycket de var utlånade så ser vi här ett problem i att detta fenomen alltför mycket får representera hinduismen i undervisningen. Filmerna Visions of India/Kort om Indien är enligt oss överhuvudtaget inga läromedel. De är korta svepande filmer med effektfull musik som fungerar och ser ut som reklam för ett resebolag. Sedan har vi andra filmer som vi funnit mer givande och bra. De filmer som tematiskt tar upp olika fenomen inom olika religioner fungerar bra. Eleverna får följa ungdomar och medlemmar i olika religioner i Sverige. Här kan elever på ett givande och enkelt sätt få förståelse och känna igen sig.

Vårt arbete visar att vissa ensidiga och exotiska bilder av hinduism fortfarande lever kvar i läromedel inom religion. Där vi lagt märke till att detta inte är fallet kan vi se att det verkar vara ett medvetet grepp hos de som gjort filmerna. Valet av bilder och ord är viktiga i detta sammanhang. Kunskapen om hinduism är ofta åsidosatt både inom skolan och inom lärares utbildning och därför är det viktigt att man problematiserar konstant över de bilder som vi ger av andra kulturer och religioner, självklart inte bara när det gäller hinduism utan alla som inte ingår i den kristna traditionen. Bristen i kunskap hos lärare kan göra att filmer med tveksamt innehåll visas utan närmare reflektion eller ifrågasättande. Som lärare måste man hela tiden ifrågasätta och utmana sin egen och elevernas bild av främmande kulturer och religioner.

LITTERATURLISTA

- Almén, Edgar (2000) "Vad studerar vi som "religion" – hur och varför studerar i just det?" I: Almén, E., Furenhed, R., Hartman, S.G. & Skogar, B. *Livstolkning och värdegrund. Att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. Skapande vetande nr 37. Linköping: ?. s. 192-211.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005) "Diskursanalys." I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur. S. 305-362.
- Flood, Gavin (1996) *An Introduction to Hinduism*. ?:Cambridge University Press.
- Furenhed, Ragnar (2000) "Undervisning och förståelse – exemplet religionskunskap." ?" I: Almén, E., Furenhed, R., Hartman, S.G. & Skogar, B. *Livstolkning och värdegrund. Att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. Skapande vetande nr 37. Linköping: ?. s. 117-142.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (1992) *Samhällsvetenskaperna förutsättningar*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Hedin, Christer (1997) "Identity och prejudices." I: Holm, Nils.G. (red.), *The familiar and the unfamiliar in the World religions. Challenges for Religious Education Today*. Religionsvetenskapliga skrifter nr 34. Åbo: Åbo Akademi University.
- Helgesson, Stefan (2008) *Läroböckers framställning av Hinduismen*. Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.
- Härenstam, Kjell (1993) *Skolboks-islam: analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Härenstam, Kjell (2000) *Kan du höra vindhästen? Religionsdidaktik- om konsten att välja kunskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Inden, Ronald (1986) "Orientalist Constructions of India." I: Johnson, Gordon (red.) *Modern Asien Studies, Vol 20*. Oxford: Cambridge university Press. s. 401-446.
- Jacobsen, Knut A. (2004) *Hinduismen. Historia, tradition, mångfald*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (1999) (Red.) *Vygotskij och skolan: texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindström, Lars (2005) "Gardner om hur vi tänker". I: Forsell, Anna (red.) *Boken om pedagogerna*. Stockholm:Liber Stockholm. s. 212-235.
- Olin-Scheller, Christina (2007) *Mellan Dante och Big Brother - En studie om gymnasieelevers textvärldar*. Karlstad: Karlstad Universitetstryckeriet.

Olson, Kristin & Boreson, Cecilia (2004) *Mediaresor: om medier för pedagoger*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio (UR) i samarbete med Myndigheten för skolutveckling och Svenska filminstitutet.

Rönnberg, Margareta (2000) *Vad är mediepedagogik?: "skolpåverkan" på media!* Uppsala: Filmförlaget Margareta Rönnberg.

Skolverket (2006) *I enlighet med skolans värdegrund? En granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker*. Rapport 285. Stockholm.

Spov 9 (1990) *Rasism och främlingsfientlighet i svenska läroböcker?* Rapport 120:9. Stockholm.

Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2005) "L. S. Vygotskij - forskare, pedagog och visionär" I: Forsell, Anna (red.) *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber. s.108-132

Trautmann, Thomas R (1997) *Aryans and the British India*. Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press.

Wilson Ross, Nancy (1969) *Vägen till vishet. Hinduismen, buddismen, zen och deras betydelse för Västerlandet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Bilaga 1: Presentation av filmmaterialet

Nedtecknad version av innehåller. Detta för att ge en helhetsbild av filmerna utan att man skall behöva låna dess då man måste tillhöra en skola med visningsrätt för att få tillgång till filmerna. Beskrivning av relevanta delar ur filmerna finns också i integrerad med analysen så man kan gå förbi detta kapitel och ändå fullgott förstanalysen.

Hinduismen – Elefantguden

Dokumentären utspelar sig i Mumbai, dåvarande Bombay. Man berättar att favoritguden är Elefantguden Ganesha. Man berättar att en månad per år firas i denne guds ära. Mumbai beskrivs som en mångkulturell storstad med över 12 miljoner invånare och som Indiens ekonomiska centrum. Vi ser en välmående asiatisk stad, folk går klädda i moderna och mer traditionella kläder. Vi ser bussar och bilar. Man berättar att invånare tillhör olika religioner. Vi möter två ungdomar på väg hem från skolan, iförda skoluniform och ryggsäckar. Det berättas att ungdomarna tillhör en högre kast och bor i en välmående stadsdel. Både vuxna och barn har ledigt i en vecka under högtiden. Man får följa och höra flickan berätta om hur högtiden går till och se hur familjen pyntar hemmet. Man får se mamma göra en puja och här sägs att för många är hemmet som ett tempel, religiösa ceremonier är en del av vardagen. Pujan utförs i köket men offer och helig eld. Pojken berättar: ”Det här är den bästa högtiden, och inte bara för oss barn, för att hela släkten får umgås. Nu för tiden har alla så bråttom men under högtiderna träffas man och ber tillsammans. Vi ser till att vi hinner umgås med familj och fira vår gud. Sen är det förstås roligt att laga till den här speciella helgmaten som är så god.” Man får se en procession med gudabilder. Ganesha beskrivs som en charmig gud som är kunskapen och vishetens gud. Flickan berättar sedan myten om Ganesha och som illustrationer till detta får man tecknade bilder i serietecknad stil. Gudinnan Parvati skapar av lera en pojke, Ganesha för att vakta över henne medan hon tar ett bad. Ovetande om att Shiva är Parvatis man, vägrar Ganesha honom inträde till badet. Vredgad hugger Shiva av pojkens huvud. Förtvivlad rusar Parvati till pojkens undsättning och Shiva får ersätta pojkens huvud med huvudet från elefant.

Man berättar att hinduerna tror på en enda gud, Brahman, men dem tror också att denna store guden kan uppträda i olika former. Pojken berättar sedan samma sak och bekräftar denna bild av tron. Man får följa familjen då de köper en bemålad gudabild i lera och tar med hem sedan utför man en puja för att göra guden närvarande i gudabilden. I hemmet finns det ett litet tempel. Filmen beskriver att de flesta hinduer håller gudstjänst i hemmet men det finns tempel och dit föredrar speciellt de äldre att gå. Det finns tempel som är tillägnade olika gudar och berättarrösten menar att det är som att besöka en vän när man går till templet. Filmen visar att man har med sig gåvor till guden och man ringer i klockor för att åkalla gudens uppmärksamhet. Varje dag utför en präst articeremonin till guden Shiva. Prästen offrar församlingens gåvor och håller upp en renande och helig eld framför gudabilden. Filmen återgår sedan till familjens ceremonier i hemmet och visar hur dessa går till. Ceremonin i hemmet framför gudabilden påminner i stort om den i templet då man ringer i klockor och sjunger samt att man lägger gåvor framför gudabilden och tänder ljus. Filmen förflyttar sig åter till en kvällsscen på gatan i Mumbai och berättarrösten talar om att alla hinduer tror att en del av guden finns i oss alla, nämligen själen, atman. När kroppen dör flyttar själen över till en annan kropp. Denna återfödelse, reinkarnation, kallas samsara. Enligt lagen om karma kommer man återfödelse som en lyckligare eller viktigare person om man har varit god här i livet. Så småningom kan man slippa ur detta eviga kretslopp och uppgå helt i det gudomliga, denna process kallas moksha och är det yttersta målet med livet. Men för barnen innebär även högtiden en tid för lek och glädje. Pojken berättar att han blir glad av högtiden, det är så roligt när alla träffas. Gudstjänsterna, skådespelen och musiken skänker oss inte bara glädje utan

också kunskap. Berättarrösten berättar att i slutet av högtiden bärs gudabilden ner till havet av familjen. Där skall man skicka ut gudabilden i havet så den upplöses. Många i staden samlas och gör samma sak, både unga och gamla. Vid havet utför man en sedan en sista puja. Familjen står vid havet och ber, sjunger och mamman faller tårar. Flickan berättar att när guden sänks ner i vattnet känns det som en familjemedlem saknas men Ganesha känns också närvarande i huset hela tiden och står bredvid en. Flickan berättar: ”Man kan inte kalla det vidskepelse det handlar om tro. Alla behöver vi en tro annars tror man att det enda som räknas är människans vetenskapliga upptäckter och skapelser. Men vi måste acceptera att det finns någon som har skapat universum och är större än vi. Man behöver tro på något större än en själ som man kan vörda.” Filmen visar sedan att som avslutning bärs större gudabilder ner till havet och på stranden är flera tusen människor samlade.

Hinduism

Filmen utspelar sig främst i Leicester, Storbritannien. När filmen börjar visas en öppen gräsplan omgärdad av typiska brittiska tegelhus. Berättarrösten talar om att alla indier i världen på våren (februari och mars) firar Holihögtiden. På grund av att det är en mycket mulen dag och kanske också på grund av bildkvalitén så är färgerna dova och nedtonade. Det är äldre män och kvinnor i traditionella indiska kläder och över detta har det rockar och kappor, vantar, sjaletter och mössor för att hålla borta den kalla engelska vårvintern. Man börjar högtiden med att bygga ett bål med en flagga i toppen där man samlas och sjunger hymner och ber. Berättarrösten talar om att detta gör man precis som i våra tempel. De förbereder preshad, vilket är en blandning av torkad frukt och popcorn som delas ut till de som kommer till högtiden. De som kommer till högtiden tar oftast med sig något som de skall offra till gudarna. I hinduismen finns flera miljoner gudar och filmen berättar att man firar en del av dem vid olika högtider. Filmen fortsätter med att visa och berätta att prästen förbereder pujarätten som ett offer. Detta gör prästen omringad av en allt växande folksamling. I bakgrunden hör man sång och folk som talar med varandra. Att be tillsammans, offra ris, blommor, vatten, lagerblad, nötter, frukt och ett orangefärgat pulver gjort av sandelträ kallas att utföra en puja. Kokosnöten är en symbol för välgång och används ofta den när man offerar. För att få det man ber om gäller det att tillfredsställa gudarna. Holihögtiden har fått sitt namn efter demonen Holica som dog i en eld och den betonar det godas seger över det onda. Man får se två äldre män sitta på huk och trycka färg i varandras pannor och berättarrösten talar om att under pujaceremonin ingår att man får en prick i pannan, den gudomliga tickan, och att man binder en färgad tråd runt handleden. Berättarrösten fortsätter med att berätta att prästerna tillhör den högsta klassen, brahminerna. Puja brukar sedan börja med att man välsignar riset och i och med att man sedan kastar det på människorna tror man att de får ta del av välsignelsen. Bilderna visar hur prästen kastar riset på de som står runt omkring. Blommorna skall hjälpa oss att komma ihåg guden Ganesha som skall ge oss tur och det är många som ber till honom om framgång. Berättarrösten fortsätter med att berätta att till slut tänds den stora elden och människorna ställer sig runt omkring med sina offer, bilderna visar på detsamma hur folket hjälps åt att tända brasan. Föräldrarna bär sina barn runt elden till minne av den lille pojken Prelad som besegrade Holica. Man lägger kokosnötter i elden och skvätter kokosmjölk och vatten runt om elden. Berättarrösten menar att bålet har blivit den viktigaste i ceremonin i Storbritannien, och fortsätter med att förklara att detta kanske är ett resultat av klimatet i landet. Filmen förflyttar sig sedan till Indien där man beskriver att dagen efter brukar ungdomar kasta färgat pulver och vatten på varandra. Å att i vissa delar av Indien sätts vanliga seder ur spel. Kvinnorna blir jämställda med männen och människor brukar skoja och ge igen för gammal ost. Bilderna som visas samtidigt som man berättar detta föreställer en folkmyller i trånga gränder och människorna är täckta med pulver. Man får se

en liten pojke i förgrunden som kastar pulver på förbipasserande, en ko går omkring på bland folket och cyklar och cykelrikshor är de fordon man ser.

Filmen förflyttar sig åter till Storbritannien och rösten berättar att även om man inte firar på exakt samma sätt som i Indien så betyder högtiden mycket för dem. Återigen visar bilderna människorna runt bålet. (hukandes slås kokosnötter sönder) Filmen förflyttar sig sedan till templet i Storbritannien. Rösten berättar och det visas att väggarna är fyllda med gudabilder. En bild visas på Ganesha och det berättas att han är son till Shiva. Man fortsätter att berätta att hans elefanthuvud symboliserar egenskaperna tålmod, vishet och styrka. Man fortsätter beskriva bilden som föreställer guden Rama som beskrivs som en inkarnation, eller återfödelse, av guden Vishnu. Hinduer tror på inkarnation även för människor att man kan återfödelse som till exempel andra människor, grisar eller gärna kor för de är heliga. Bilderna visar män stå i templet med ljus och en slags vipa framför gudabilderna. Rösten berättar att i samband med alla gudstjänster utför ceremonin arti av prästerna, en ceremoni som de gör vid varje gudabild. Filmen sveper runt över olika gudabilder. I templet finns varken stolar eller bänkar så människorna får antingen stå eller sitta på golvet under ceremonin. Berättarrösten fortsätter sedan med att säga att hinduer tror på en evig, opersonlig och okönad storgud som kallas brahman och de olika gudarna är en del av den stora guden. Sedan fortsätter man att svepa över tempelrummet och visar en bild på guden Shiva som det berättas är förstörelseguden. Det finns även en modergud med flera olika namn och hon intar en viktig plats i gudstjänsten. När man utfört arti tar man människorna emot en välsignelse från lågorna. Man får se gamla som unga föra sina händer snabbt över elden och sedan över sitt huvud. Rösten berättar att när man kommer till templet tar man ofta med sig offer till exempel pengar, mat eller blommor. Offret läggs sedan vid gudabilderna. Sedan visar filmen och det berättas att man äter gemensamt i templet. Mat man tagit med sig till templet. Mat spelar en stor roll. Man får se att män och kvinnor sitter på olika sidor i templet och äter och småpratar med varandra under intagandet av maten.

Filmen går sedan snabbt över till att beskriva en annan högtid, Ramnavami, Ramas födelsedag. Det finns en speciell plats för att tillbe Rama. Man får nu se templet vid en annan tidpunkt och man berättar att här läses texter om honom av prästen som vi får se läsa omgiven av blommor, gudabilder, offer och olika symboler. Man visar en rad olika symboler inklusive svastikan. Man visar och berättar om att man ringer i klockor och blåser i den heliga snäckan och detta symboliserar att barnet Rama är fött. Bilder föreställande barnet Rama bärs runt så alla kan se. Människorna i templet sjunger, klappar och spelar. Bilder av Rama läggs på en vagga som alla kan gå fram och gunga på. Offer läggs även fram här. Berättarrösten talar sedan om att hinduismen inte bara är en religion utan ett sätt att leva och det kastsystem som råder i Indien är direkt kopplat till hinduismen.

Världens religioner: Hinduism (Berättarrösten Ben Kingsley)

Filmen börjar med att visa och berätta att varje morgon badar och renar sig miljoner hinduer i Indien. Man berättar också att det bor hinduer i många delar av övriga världen. Man berättar att badet inte bara renar kroppen utan också själen. Många fortsätter med att utföra en puja, som beskrivs som en andaktshandling (inte rit), då man bränner rökelse, ger gåvor i form av mjölk, blommor och godsaker. Man lägger detta framför en bild eller en staty av de hundratals gudar som finns inom hinduism. Sedan fortsätter man att berätta att många utövar någon form av yoga. I bild får vi då se västerlänningar utöva yoga. Sedan berättar man om att man kan sitta i timmar i lotusställning och utöva andningskontroll (igen västerlänning). Hinduismen innefattar en rad olika trosuppfattningar och utövningar. Vissa trosuppfattningar och seder verkar motsägelsefulla när det väldigt gamla blandas med det väldigt nya. Berättarrösten går

sedan över till att berätta om Veda som han översätter sanning eller vetande och det är besläktat till det engelska ordet förstånd. Veda används oftast för att benämna de gamla hinduiska skrifterna. Sedan fortsätter ett avsnitt där man tar upp de viktigaste texterna inom hinduismen, benämner dem, redogör för ålder och innehåll. Man redogör för att texterna är otroligt många. I de gamla texterna nämns oftast en gud Indra som jämförs med Zeus. Beskrivningen av guden Indra kan med lätthet kopplas till de grekiska myterna men även till bibliska berättelser om gud. Man berättar också att vissa av dessa mycket tidiga hymner återfinns i till exempel bröllopsceremonin och begravningar. Man berättar också att sjunga dem och recitera dessa är heliga handlingar i sig. Man berättar också att idag vet man inte alla detaljer om dessa tidiga ritualer och textinnehåll. Berättelserna illustreras av gamla bilder av gudar och ritualer som utförs. Man talar om att de gamla texterna och trosuppfattningarna, som i mycket stor utsträckning betonade riterna och prästerskapets viktiga roll, senare i Vedaskrifterna kritiserades många av de äldre texterna som snart skulle förlora sin betydelse. De äldre trosuppfattningarna och riterna kopplas man inte alls i dagens hinduism. De äldre texterna verkar visa på att hinduerna åt nötkött men att med tiden blev kon ett heligt djur som symboliserade jordens fruktbarhet. Att äta nötkött blev då en synd. De äldre texterna talar om ett liv efter detta men Upanishaderna (de senare vedatexterna) introducerar en annan idé, reinkarnation. Det var då som hinduerna började tro på den oupplysta själen fångad i en evig cirkel av födsel och död. Moksha innebär frigörandet från den smärtsamma cirkeln av återfödelse och detta blev målet för dem som fokuserade på meditation och självdisciplin. Bilderna som visas samtidigt som allt detta berättas varierar mellan gamla illustrationer och nutida levande bilder på människor i Indien, klädda i traditionella kläder, målade i ansiktet och män ofta bara iklädda byxor och inget på överkroppen. Man berättar att indier gjorde uppror mot prästernas dominans och deras svåra och krångliga ritualer. På 600-talet f. Kr blev jainismen och buddismen de två mest berömda proteströrelserna. Nu kommer en annan person in och uttalar sig Dr. Deepak Sarma, som är assisterande professor på Vanderbilt University. Deepak Sarma är en ung och av indiskt ursprung, men förmodligen uppväxt i USA då han pratar engelska helt utan brytning. Han har långt hår i tofs och ring i örat. Sarma berättar att buddismen och jainismen var under denna tid delvis en reaktion mot kastsystemet. Han går igenom de fyra kasterna och säger att dessa var mycket stränga och man var bundna till sin kast. Han beskriver detta i dåtid, hur det var när de uppkom och varför protester höjdes. Man gjorde uppror mot den kast- och ritualextremism som rådde i äldre tider. Berättarrösten fortsätter att berätta att de buddistiska och jainistiska filosofiska lärorna ändrade också hinduismens karaktär och det gamla vediska systemet tyna gradvis bort. En ny era inom hinduismen tog fart efter 600-talet f. Kr. Man hoppar sedan för att berätta om Alexander den stores anfall i Indien och att detta skapade att flera mindre riken gick samman för att försvara sig, detta ledde till att det Mauryanska riket uppkom. Den indiska politiken ändrades. En av härskarna, Ashoka i detta rike krigar och erövrar under 250 f. Kr. fler landområden och många hundratusentals dör. Ashoka blir då trött på blodutgjutelsen och söker tröst i buddismen. Hans konvertering till buddismen skulle påverka enormt då buddism och jainism fick stort stöd av de styrande medan hinduismen fick stå tillbaka. Detta förklarar enligt filmen varför det finns få spår av hinduiska religiösa byggnader i Indien före 900-talet e. Kr. dock visar äldre texter på att hinduismen svarade på dessa utmaningar men mer på ett intellektuellt plan snarare än på ett fysiskt sätt. Hinduismens svar tog två former: Först omstrukturerade hinduerna sina filosofiska och teologiska system. De fördjupade eller argumenterade mot de idéer som utvecklades av buddisterna och jainisterna. De accepterade tankarna om återfödelse och tog till sig föreställningen om karma. Men de avvisade tanken på att Buddha hade lärt sig vägen till frälsning. Den andra formen av reaktion var att lägga vikt vid personliga gudar. De gudar som blev fokus för denna tillbedjan var inte samma gudar som nämns i de vediska texterna. Nu blir de gudar som vi idag känner igen från hinduismen populära. Vissa av dessa

nya idéer hade omnämnts i Upanishaderna men nu börjande filosofer och teologer att utveckla lärorerna ännu mer. Under 800-talet och 900-talet utvecklas Advaita Vedanta som hävdar att den slutgiltiga brahman och jaget, atman är ett och samma sak. Denna text menar också att alla gudarna är lägre former av den ende brahman. Människan skadas inte av att tillbe en personlig gud men till slut måste man inse att alla personliga gudar är ofulländade speglingar av brahmanen utan egenskaper. Här övergår filmen åter till Deepak Sarma som berättar varför denna idé är stark i Indien. Han hänvisar till tyska romantiker under 1800-talet som tog till sig denna idé, de sökte någonting som var annorlunda europeiska tankegångar, de bidrog i sin tur till att det är detta vi ofta kopplar till hinduismen och att faktiskt många hinduer tror på detta. Finns det också många hinduer som inte följer denna idé. Det finns också dualistiska idéer i Indien och inom hinduismen där man uppfattar atman och brahman som åtskilda. Berättarrösten fortsätter den historiska berättelsen med att ta upp att under denna tid, århundradena efter Kristus, blomstrade indisk kultur, teater, musik och litteratur. Två litterära verk kom att bli viktiga religiösa texter. Den ena var ett poem som hette Mahabharata. 18 kapitel i denna text har blivit självständiga, heliga skrifter, dessa texter kallas Bhagavadgita. I denna text beskrivs Krishna som berättar för en krigare Arjuna om verklighetens natur. Man återger berättelsen om dessa två för att illustrera att människan har en specifik uppgift och den skall man fylla. (Deepak Sarma) Under hela tiden som ovanstående har berättats har man nästan uteslutande visat olika bilder och tavlor, teckningar på det man berättar om.

Sedan övergår man till bilder föreställande dagens Indien och berättar att den hinduiska civilisationen har en mycket lång historia. Vi citerar berättarrösten: "Dess välutbildade medlemmar har en tendens att beskydda äldre kulturformer. De accepterar bara nya former som en förlängning av det gamla systemet. Nyare former och nya idéer tillför bara nya lager av kultur och finns tillsammans med äldre trosuppfattningar och sedvänjor. Vissa har felaktigt uppfattat de här gamla formerna som stagnation men de ger också en känsla av beständighet samtidigt som de underlättar massiv förändring." Nu får vi möta den västerlänning som i början av filmen utförde puja och han berättar att hinduismen inte har någon bestämd grundare. Han har tagit sig ett hinduiskt namn är verksam som andlig ledare i Sadhana Ashram. Han talar om alla de olika vägar som en troende hindu kan ta inom sin religion. Han talar om hinduismens bredd och öppenhet för olika sätt att tillbe och vara religiös. Man visar respekt för alla möjliga olika vägar och uttryck. Han upprepar att hinduismen är en religion där man anser att en gud uppträder på många olika sätt. Berättarrösten fortsätter sedan att en mans liv är indelat i olika stadier. Som ung skall pojken studera och lära sig av en äldre; sedan skall han bli en familjefar som skall ta hand om familj och det världsliga; en åldrande man skall dra sig tillbaka och ägna sig åt andliga ting. Här berättar man också att en ung mans liv skall levas i strängt celibat men en annan bild ger den hinduiska texten Kamasutra som ger instruktioner om hur mogna män och kvinnor kan njuta av kärlekens fysiska nöjen. Man menar att detta inte är någon motsägelse utan att visst uppförande tillhör olika stadier i livet. Berättarrösten talar sedan om att: "Såna försök att sätta alla mänskliga möjligheter i ett system har fått vissa att tala om hinduismen som ett levnadssätt snarare än en religion i den vanliga europeiska och amerikanska betydelsen." Han går sedan in för att under indisk medeltid blev astrologin viktig och är det än idag. Man nämner att vid den tiden arrangerades giftermålens datum utifrån horoskop. Snabbt övergår man sedan till att förklara vattnets betydelse inom hinduism och jämför detta med kristna, judar och muslimers symbolik med vatten. Man lyfter också fram floden Ganges som det viktigaste vattnet. Man talar också om att många vill dö och kremeras och skickas iväg på Ganges vid döden. Sedan fortsätter man berätta att under 400- och 500-talen blir hinduismen igen den mest dominerande religionen i Indien man genomgår nu en hinduisk renässans, med byggande av stora tempel och monument. Nu blev ikonografin vilket är religiösa statyers visuella symbolik mycket viktig. I kulturer där få

kunde läsa hjälpte bekanta symboler dem att förstå religiösa byggnaders budskap. Nu fick de olika gudarna och deras handlingar ett standardiserat sätt att bli presenterade. Till exempel Shiva blev ibland porträtterad dansande. Föreställningen här är att Shivas dans håller universum i rörelse. En annan bild av Shiva är honom porträtterad som Mahayogi, den kosmiske grubblaren/mediteraren. Denna bild av Shiva representerar honom som skapare och upprätthållare av universum. Statyerna av gudarna förvaras i templen och behandlas som verkliga personer. Man badar dem och sätter på dem rena kläder. Man ger dem gåvor i form av mat och blommor. Judar, kristna och muslimer tenderar att se på dyrkandet av bilder som avgudadyrkan. Men hinduer vet att gud finns på en andlig nivå och kan inte begränsas till en målning eller staty. Även om de visar stor aktning för statyerna och bilderna dyrkar hinduerna det som bilderna representerar. Återigen uttalar sig den andlige ledaren i ashramet och poängterar igen att det är en gud och denne visar sig på många olika sätt. Man övergår sedan till att visa denna man utförande en puja och förklarar här vad detta innebär. Puja är ett offer omfattande bön och mat till gudabilden. Guden sägs absorbera essensen av maten och kläderna som har offerats. Troende hinduer får andliga förtjänster genom att offra till guden. De får också ett rykte om att vara ”offrare” vilket stärker deras ställning i samhället. Man talar också om att puja i ett tempel är en mer sällsynt företeelse istället utför man pujan i sina egna hem framför ett mindre helgedom. Man får sedan se en kvinna utför en sådan ritual i ett välbärgat modernt indisk hem. Man jämför sedan med kristna och judar och nämner att hinduer inte har en speciell Herrens dag i veckan men man har återkommande festivaler som firar en eller flera gudar. Man berättar här myten om Rama och visar på hur en fest i hans ära kan gå till. Festen sponsras av grannföreningar och pågår i en vecka med olika aktiviteter. Varje kväll uppträder vissa ur dessa föreningar och berättar därmed historier om Rama. Dessa föreställningar ger lokala amatörskådespelare en möjlighet att visa upp sig.

Filmen övergår till att berätta att under 1000-talet verkade ett antal externa och interna krafter i Indien så att hinduismen fick sin nutida form. Den första och tydligaste kraften kom utifrån i form av islam. Muslimer anföll Indien från öst och fick ett enormt inflytande på livet i Indien. Muslimernas ledare hade främst ekonomiska motiv och när hans pengar sinade plundrade han tempel i Indien på guld. Han legitimerade detta med att hinduerna avgudadyrkare och på detta sätt kunde han kombinera girighet med religiös nitälskan. Efter de första muslimerna kom under mycket lång tid fler attacker från öst. Islam kom att influera hinduismen på främst två sätt. För det första blandade sig islamsk mysticism ibland med indisk mystik. Islams monoteism stärkte även hinduismens monoteistiska tendenser. För det andra förkastade de flesta hinduer islam och detta stärkte deras egna hinduiska tro. Man fortsätter med att berätta att Bhakti-rörelserna förnyade sedan också hinduismen mellan 800-talet och 1700-talet. Anhängarna var inte intresserade av de torra, filosofiska doktriner som redogör för tillvarons ultimata och enda sanning. Anhängarna koncentrerade sig istället på den extatiska kärleken till Gud. De trodde helt på föreställningarna om uppoffring, överlämnande och hängivenhet. Bhaktirörelserna var också mycket personliga man tillbad en gud som en person och inte som den absoluta varandet som beskrivs i advitan. Den inkarnerade Krishna är en viktig gud inom Bhakti-rörelsen och man kan jämföra hans position med Jesus plats i kristendomen. Bådas anhängare menar att de var Gud inkarnerad, ”Gud i levande livet”. Bhakti-rörelserna gav ofta kvinnorna en framträdande plats. Krishnas gemål Radha blev en förebild för både kvinnliga och manliga troende.

Under 1800-talet blev hinduismen gradvis medveten om sig själv på ett nytt sätt. Man började nu kontrastera sig starkare mot andra religioner som islam och kristendom. Det var först under början av 1800-talet som beteckningen hinduismen började användas och indierna övertog ordet från britterna. Deepak Sarma berättar att hinduerna inte använde ordet hinduism

före britterna kom. Britterna använde ordet delvis för att skilja mellan muslimer och hinduerna. Det blev också en fråga om förnuft och att rösta. Om man kallade sig en hindu gav man sig mer makt genom att det fanns fler hinduer än muslimer. Han talar om att hinduism är ett paraplybegrepp som innefattar alla trosuppfattningar i Sydostasien som inte är islam, jainism, buddism och kristendom. Ram Mohan Roy var enligt filmen en mycket viktig figur när det gäller hinduismens moderna utveckling. Han menade att indisk kulturs nedgång berodde på muslimernas närvaro. Han arbetade för britterna och hyllade britternas styre. Han menade att under deras styre kunde hinduismen återkomma till sitt renläriga förflutna. En annan trend som började under 1800-talet var den relation mellan hinduismen och den indiska politiken. Några ledare kom på att en vädjan till religionen kunde mobilisera indiska massorna. Filmen berättar sedan om en av dessa ledare och hur denne gjorde motstånd mot det brittiska styret. Hinduisk nationalism växte sig allt starkare. Britterna gjorde ingripanden och införde lagar mot anti-brittiskt beteende. Man övergår sedan att tala om Mohandas K. Gandhi, man berättar kort om hans liv och familj. I filmen talar man om att Gandhis släkt i många generationer har tillägnat sig jainismens etiska principer, särskilt ahimsa-läran om absolut inget våld. Här får en ny person uttala sig, Arun Gandhi som arbetar på Gandhi Institute for Non-violence. Mohandas K. Gandhi var hans farfar. Denne man berättar mer i detalj om Ahimsa-filosofin. Man fortsätter berätta att under första världskriget stödjer Gandhi den brittiska saken. Han trodde att genom samarbete skulle göra det brittiska styret mindre styrande. Istället visade det sig att under denna tid införde britterna fler förtryckande lagar. Gandhi blev nu en stark motståndare till det brittiska styret. Från att ha varit kläd i engelska kostymer och engelsk klädstil började nu han gå runt i traditionella dräkter. Han började vandra runt i Indien och tilltala massorna på religionens språk. Han menade att han gick runt till massorna för att berätta vad han ansåg vara sanningen. Filmen berättar att Gandhi var inspirerad av tidigare nationalisterna och ville använda religionen för att få med sig massorna men han ville inte ta till våld och betonade hinduismens toleranta och allomfattande karaktär. Gandhi försökte att få med icke-hinduer i frihetskampen. Arun Gandhi berättar att Gandhi hade insett att Indien bestod av så många religioner, med muslimer och kristna och andra mindre grupper. Vi kunde inte bara säga att Indien skulle vara ett hinduiskt land och bara glömma resten av folket. Det var nödvändigt att överleva som ett sekulär land och ge samma möjligheter och rättigheter till alla de olika religionerna. Gandhi samarbetade med muslimer och andra grupper för att bekämpa britterna men detta gjorde att han fick många fiender. Gandhi använde hinduiska symboler för politiska ändamål. Han hävdade hela tiden att muslimernas slaktritual för kor skulle förbjudas. Gandhi använde kon som en symbol för det hinduiska Indien i likhet med andra nationella partier. För honom var moder ko särskilt identisk med moder Indien. När muslimerna tyckte att Gandhi var för hinduisk tyckte många hinduer att han var för lite. Arun Gandhi menar att hans farfar inte var hindu i en traditionell mening, han trodde inte på alla ritualer och han trodde på respekt för alla religioner. Arun fortsätter med att berätta att Gandhi studerade alla de stora religionernas skrifter och tog lite av varje av de han tyckte var användbart för sitt eget liv. Arun menar att i grunden var Gandhi hindu men hans tro var mycket ekumenisk. Filmen fortsätter sedan med att beskriva Indien efter andra världskriget var ett delat land. Många muslimer var kvar i Indien trots att de flesta bodde i nuvarande Pakistan och Gandhi försökte medla mellan muslimerna och hinduerna i Indien. Gandhi fick hård kritik och mördades till slut 1948.

Avslutningsvis berättar filmen att man kan se att än idag fortgår en debatt inom hinduismen om religionens väsen. Hinduismen är inte bara en levande religion det är också en livlig religion och olika trosuppfattningar och sedvänjor samexisterar. Efter nästan 40 sekler förändras fortfarande hinduismen. Det finns inte en enda version av den som fullständigt har styrt den hinduiska läran och dess värderingar. Det mest märkvärdiga är kanske ändå att den

här traditionen har överlevt och anpassat sig genom den här långa perioden. Det är en av världens äldsta religioner. Trots den pressen och belastningarna som den har fått utstå är det nästan en miljard som på ett eller annat sätt kallar sig själva hinduer.

Filmen har kontinuerligt skiftat bildspråk mellan äldre tecknade och målade bilder när de talar om äldre tider och myter och när man anknyttigt detta och visat saker i nutid får man se skiftande bilder på nutidens Indien.